

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การนำเสนอผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 บริบทของชีวิตโดยรวมของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 3 การรับรู้ตนเองและทักษะชีวิตผ่านกรณีศึกษาทั้ง 5 คน

ตอนที่ 4 วิเคราะห์การรับรู้ตนเองและทักษะชีวิตของกรณีศึกษาทั้ง 5 คน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

จากการพูดคุยเพื่อขออนุญาตเด็กวัยรุ่นที่เติบโตมากับเชื้อเอช ไอ วี และผู้ปกครองในการสัมภาษณ์ พบว่ามีเด็กวัยรุ่น 5 คนยินยอมให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์โดยแบ่งเป็นเพศชาย 2 คนและเพศหญิง 3 คน อายุระหว่าง 17 - 18 ปี ซึ่งกรณีศึกษาทั้ง 5 คน เติบโตมาในสภาพแวดล้อมทางสังคมที่แตกต่างกัน กล่าว คือ เติบโตจากสถานเลี้ยงเด็กกำพร้าของมูลนิธิสังกตองค์กรพัฒนาเอกชน 1 คน เติบโตจากสถานสงเคราะห์ของรัฐบาล 1 คน เติบโตในครอบครัวที่มีพร้อมทั้งบิดามารดา 1 คน เติบโตในครอบครัวที่มีเฉพาะมารดา 1 คน และอาศัยอยู่กับญาติคือลุง 1 คน

รายละเอียดพอสังเขปของกรณีศึกษาทั้ง 5 คน มีดังต่อไปนี้

เอ (นามสมมุติ) เด็กผู้หญิงอายุ 18 ปี เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาชานเมืองเชียงใหม่ บิดา-มารดาเสียชีวิตแล้ว เธออาศัยอยู่ในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้าของมูลนิธิสังกตองค์กรพัฒนาเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่ เธอติดเชื้อเอช ไอ วี มามากกว่า 10 ปี และรับประทานยาต้านไวรัสมาประมาณ 7 ปี มีการตอบสนองต่อการรักษาดี (วันที่ 16 มิถุนายน 2553, มีปริมาณซีดีสี่ (CD4) เท่ากับ 151 เซลล์/ลูกบาศก์เมตร (6.3%)) เธอได้รับเงินสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายประมาณ 1,000 บาทต่อเดือน เธอใช้เวลาว่างในการดูทีวีและทำงานบ้านตามที่ได้รับมอบหมาย บางครั้งก็จะเย็บผ้า เพราะว่าที่บ้านพักในมูลนิธิมีงานให้ทำคือ เย็บกระเป๋าผ้าส่งไปต่างประเทศ

เอฟ (นามสมมุติ) เด็กผู้ชายอายุ 17 ปี เรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาตอนปลายในศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียนเอฟบอกว่า เดือนตุลาคม พ.ศ. 2553 เอฟก็จะได้เลื่อนชั้นไปเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้นแล้ว บิดา มารดาเสียชีวิตแล้ว เอฟอาศัยอยู่ในสถานสงเคราะห์ของรัฐบาลในจังหวัด เชียงใหม่ เอฟติดเชื้อเอช ไอ วี มามากกว่า 10 ปี และรับประทานยาต้านไวรัสมาประมาณ 8 ปี มีการ ตอบสนองต่อการรักษาดี (วันที่ 23 มิถุนายน 2553, มีปริมาณซีดีสี่ (CD4) เท่ากับ 603 เซลล์/ ลูกบาศก์เมตร (29.4%) และมีปริมาณเชื้อไวรัสในกระแสเลือด น้อยกว่า 50 ก๊อปปี้/มิลลิลิตร) เอฟ ได้รับเงินสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายประมาณ 500 บาทต่อเดือน เอฟมักใช้เวลาว่างในการดูทีวีและเล่น อินเทอร์เน็ต

ซี (นามสมมุติ) เด็กผู้หญิงอายุ 17 ปี เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนประจำอำเภอ ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ประมาณ 72 กิโลเมตร ซีอาศัยอยู่กับลุง มารดาเสียชีวิตแล้ว บิดามี ครอบครัวยุใหม่อาศัยอยู่ต่างจังหวัด ลุงมีอาชีพรับจ้างขายของมีรายได้ประมาณ 5,000 - 10,000 บาท ต่อเดือน ซีติดเชื้อเอชไอวีมามากกว่า 10 ปี และรับประทานยาต้านไวรัสมาประมาณ 8 ปี มีการ ตอบสนองต่อการรักษาดี (วันที่ 1 ตุลาคม 2553, มีปริมาณซีดีสี่ (CD4) เท่ากับ 611 เซลล์/ลูกบาศก์ เมตร (32.2%) และมีปริมาณเชื้อไวรัสในกระแสเลือด น้อยกว่า 50 ก๊อปปี้/มิลลิลิตร) ซีได้รับเงิน สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายประมาณวันละ 50 บาท ซีมักใช้เวลาว่างในการดูทีวี ฟังเพลงและทำงานบ้าน

ดี (นามสมมุติ) เด็กผู้ชายอายุ 17 ปี เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนประจำอำเภอ ใกล้ตัวเมืองเชียงใหม่ บิดาเสียชีวิตแล้ว ดีอาศัยอยู่กับมารดา ตา ยาย และครอบครัวของน้ำชาย มารดามีอาชีพขายขนมและรับจ้างทำความสะอาดให้ญาติมีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน ดีติดเชื้อเอชไอวีมามากกว่า 10 ปี และรับประทานยาต้านไวรัสมาประมาณ 13 ปี มีการตอบสนองต่อการ รักษาดี (วันที่ 15 ตุลาคม 2553, มีปริมาณซีดีสี่ (CD4) เท่ากับ 524 เซลล์/ลูกบาศก์เมตร (22.5%) และมีปริมาณเชื้อไวรัสในกระแสเลือด น้อยกว่า 50 ก๊อปปี้/มิลลิลิตร) ดีได้รับเงินสำหรับเป็นค่าใช้จ่าย ประมาณวันละ 40 บาท ดีมักใช้เวลาว่างในการดูทีวี เล่นเกมส่ทางอินเทอร์เน็ตและช่วยน้ำชายขนม

บี (นามสมมุติ) เด็กผู้หญิงอายุ 18 ปี เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียนมัธยมใน จังหวัดเชียงใหม่ บีอาศัยอยู่กับบิดา มารดา บิดามีอาชีพรับจ้าง มารดาทำอาชีพแกะสลักไม้มีรายได้ ประมาณ 10,000 - 20,000 บาทต่อเดือน บีติดเชื้อเอชไอวีมามากกว่า 6 ปี และรับประทานยาต้าน ไวรัสมาประมาณ 6 ปีมีการตอบสนองต่อการรักษาดี (วันที่ 15 ตุลาคม 2553, มีปริมาณซีดีสี่ (CD4) เท่ากับ 548 เซลล์/ลูกบาศก์เมตร (25.6%) และมีปริมาณเชื้อไวรัสในกระแสเลือด น้อยกว่า 50 ก๊อปปี้/มิลลิลิตร) บีได้รับเงินสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายประมาณวันละ 50 - 80 บาท บีมักใช้เวลาว่างในการดู ทีวี และเล่นอินเทอร์เน็ต

ตารางที่ 1 ตารางนำเสนอข้อมูลทั่วไปของกรณีศึกษา

นามสมมุติ	เพศ	อายุ (ปี)	การศึกษา	ที่อยู่อาศัย/ครอบครัว ปัจจุบัน	ค่าใช้จ่าย ต่อวัน (บาท)	ระยะเวลาที่ ติดเชื้อ (ปี)	ระยะเวลาที่ รับยาต้าน ไวรัส (ปี)
เอ	หญิง	18	มัธยมศึกษาปีที่ 5	สถานเลี้ยงเด็กกำพร้า ของมูลนิธิสังกัด องค์กรพัฒนาเอกชน ในจังหวัดเชียงใหม่	50	18	7
เอฟ	ชาย	17	ชั้นประถมศึกษา ตอนปลาย	สถานสงเคราะห์ของ รัฐบาล	-	17	8
ซี	หญิง	17	มัธยมศึกษาปีที่ 4	ลุง	50	17	8
ดี	ชาย	17	มัธยมศึกษาปีที่ 3	มารดา	40	17	13
บี	หญิง	18	มัธยมศึกษาปีที่ 5	บิดา-มารดา	50-80	18	6

ตอนที่ 2 บริบทของชีวิตโดยรวมของกลุ่มตัวอย่าง

จากการสัมภาษณ์เด็กวัยรุ่นทั้ง 5 คนเกี่ยวกับความเป็นมาของตนเองและสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบๆตัวของเด็กไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกบ้าน ในโรงเรียน หรือในชุมชนที่เด็กอาศัยอยู่พบว่าพัฒนาการของการเปลี่ยนผ่านจากการเป็นวัยเด็กเติบโตเข้าสู่วัยรุ่นมีความเกี่ยวข้องกับครอบครัว เพื่อน และชุมชนรวมทั้ง ศรัทธา ความเชื่อ และความฝันที่ยึดเหนี่ยวในลักษณะที่แตกต่างกันดังรายละเอียดที่จะกล่าวถึงดังต่อไปนี้

ชีวิตในบ้านของมูลนิธิขององค์กรพัฒนาเอกชนของ “เอ”

เอเด็กผู้หญิงอายุ 18 ปี รูปร่างผอมสูง ผิวคล้ำ หน้าตาสวย แต่งกายด้วยเสื้อยืดกางเกงยีนส์ เป็นเด็กที่ยิ้มง่าย ร่าเริง เมื่อได้พูดคุยด้วยพบว่าเอเป็นเด็กพุดจาจะฉานนำฟิง เอเล่าถึงชีวิตของตนเองว่าตนเองนั้นเกิดที่กรุงเทพมหานครเท่าที่จำความได้เอบอกว่าตนเองไม่เคยเจอมารดามาตั้งแต่เล็ก เออาศัยอยู่กับบิดาและญาติพี่น้องของบิดา ส่วนพี่ชายของเอทั้ง 2 คนอยู่กับปู่ เอกับพี่ชายไม่ได้อยู่ด้วยกัน เอจำไม่ได้ว่าเกิดอะไรขึ้นแต่ตนเองนั้นได้ไปหาคุณน้าห่างๆคนหนึ่งหลังจากที่บิดาติดคุกซึ่งคุณน้าก็ได้พาเอไปที่มูลนิธิช่วยเหลือเด็กที่มีชื่อเสียงในกรุงเทพมหานครจากนั้นเอก็ถูกส่งตัวไปอยู่ที่สถานสงเคราะห์ของรัฐบาลในกรุงเทพมหานคร พออายุได้ประมาณ 8 ขวบเอก็ถูกส่งตัวมาอยู่ที่

สถานสงเคราะห์ของรัฐบาลที่เชียงใหม่แต่เนื่องจากตนเองนั้นไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับบ้านดังกล่าวได้จึงถูกส่งตัวให้มาอยู่ที่บ้านในมูลนิธิที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน โดยตอนแรกๆ ที่เอ้ายมาอยู่นั้นเด็กทั้งหมดก็จะอยู่รวมกันในบ้านหลังใหญ่ซึ่งจะมีพี่เลี้ยง (ซึ่งเด็กจะเรียกว่าแม่) คอยดูแลและมีพยาบาลจัดยาให้รับประทานตามเวลา ต่อมาทางบ้านได้มีนโยบายในการรับสมัครพ่อแม่อุปถัมภ์ให้เข้ามาอยู่ร่วมกับเด็กๆ ในบ้านโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กๆ ได้สัมผัสกับชีวิตที่มีความเป็นครอบครัวมากขึ้นและพ่อแม่อุปถัมภ์มีหน้าที่รับผิดชอบในการช่วยเหลือดูแล ให้การอบรมสั่งสอนเด็กๆ ที่อยู่ในบ้านหลังเดียวกันโดยทางมูลนิธิจะสร้างบ้านเป็นหลังๆ ไว้สำหรับแต่ละครอบครัว ซึ่งบ้านดังกล่าวจะอยู่รอบๆ บ้านหลังใหญ่ ส่วนบ้านใหญ่ก็จะดูแลเด็กรุ่นเล็ก รุ่นโตอย่างเอก็จะแยกออกมาอยู่ในบ้านรอบๆ ตอนนี้ที่บ้านของเอก็มีสมาชิกซึ่งประกอบด้วยเด็กที่ออกมาจากบ้านใหญ่ 6 คน โดยเด็ก 6 คนนี้ จะมีอายุอยู่ในรุ่นเดียวกัน แล้วมีลูกจริงๆ ของพ่อกับแม่อุปถัมภ์อีก 2 คน ซึ่งอายุน้อยกว่าจึงมีฐานะเป็นน้อง เมื่อรวมกับพ่อกับแม่จึงมีสมาชิกในครอบครัวรวม 10 คน ที่บ้านจะแบ่งออกเป็นห้องๆ มี 4 ห้อง คือ ห้องของพ่อกับแม่ มีห้องของเอ โดยเอจะนอนกับเพื่อนอีก 2 คน เนื่องจากมีเตียงให้ 3 เตียง และอีกห้องก็จะเป็นเพื่อนๆ ของเอนอนกันอีก 3 คน แล้วจะมีห้องของลูกของพ่อกับแม่

เด็กๆ แต่ละคนที่อยู่ในบ้านก็จะมีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบในการทำงานบ้าน ยกตัวอย่างเช่น ล้างจาน ดูแลความสะอาดรอบๆ บ้าน และทำความสะอาดบ้าน เป็นต้น ชีวิตประจำวันที่นี่ถ้าเป็นวันจันทร์ถึงวันศุกร์จะเริ่มจากตื่นนอนตอนเช้าก็จะลงมารับประทานอาหารเช้าที่แม่เตรียมไว้ให้ เสร็จแล้วก็กินยาต้านไวรัสแล้วเตรียมตัวไปโรงเรียน อยู่โรงเรียนก็เรียนหนังสือตามปกติ ตอนเย็น 17:00 น. กลับถึงบ้าน บางครั้งถ้ามีการบ้านก็จะทำการบ้าน แล้วก็ทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในบ้าน ถ้ามีเวลาเหลือก็จะขึ้นไปเย็บกระเป๋าค่า ประมาณ 19:00 น. จึงจะรับประทานอาหารเช้า หรือบางครั้งถ้าพ่อกับแม่กลับมาจากที่ทำงานเร็วประมาณ 18:00 น. ลูกๆ ทุกคนก็จะมารอเพื่อรับประทานอาหารเช้าที่แม่เตรียมไว้ให้พร้อมกัน จากนั้นก็จะกินยาต้านไวรัส นั่งพักดูทีวี และเนื่องจากที่มูลนิธินับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ ทุกๆ วันประมาณ 20:00 น. ที่บ้านก็จะมีการนมัสการและการอธิษฐาน โดยมีคุณพ่อเป็นคนนำ จากนั้นก็จะมีการเล่าสู่กันฟังในครอบครัวว่าวันนี้ไปทำอะไรมาบ้าง รู้สึกอย่างไรบ้าง การเรียนเป็นอย่างไร เครียดไหม ก็จะมีการเปิดใจคุยกันในครอบครัว สำหรับวันเสาร์มีกิจกรรม คือ ทุกคนก็จะช่วยกันทำความสะอาดบ้านแต่เช้า ส่วนเอเป็นเด็กที่ชอบทำอาหาร ตื่นขึ้นมาเอก็จะอาสาไปตลาดกับเพื่อนอีกคนหนึ่งไปซื้ออาหารมาเตรียมทำให้อทุกคนรับประทาน พอช่วงบ่ายก็จะไปซ้อมดนตรีที่คริสตจักรซึ่งตอนนี้กำลังเรียนคีย์บอร์ดอยู่ ส่วนวันอาทิตย์ช่วงเช้าตั้งแต่ 9:00 น. เป็นต้นไป ก็จะไปโบสถ์ ไปเรียนพระวิซึ่งจะมีการเรียนเกี่ยวกับการเติบโตในทางคริสเตียน คือมีการสอนเกี่ยวกับการใช้ชีวิตประจำวันที่มีพระเจ้าเป็น

ผู้นำทางชีวิต การสอนให้รักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง เป็นต้น พอช่วงบ่ายก็จะมีกรเข้ากลุ่มของเยาวชนที่โบสถ์ มีการทำกิจกรรม มีการคุยร่วมกัน มีการเตรียมงานเข้าค่าย เมื่อถามถึงชุมชนที่อยู่รอบๆมูลนิธินั้น เอบอกว่ามูลนิธิมีลักษณะคล้ายเป็นชุมชนแห่งหนึ่งเนื่องจากมีบ้านที่เป็นบ้านใหญ่ที่อยู่ข้างในสำหรับเลี้ยงเด็กเล็กๆ ถัดออกมารอบๆ ก็จะเป็นบ้านที่สร้างเป็นหลังๆสำหรับแต่ละครอบครัว ซึ่งมูลนิธิจะตั้งอยู่ห่างจากชุมชนถ้าเป็นชุมชนต้องเดินออกมาทางถนนใหญ่ สำหรับกิจกรรมในชุมชนมูลนิธิก็จะเป็นการไปเที่ยวนอกสถานที่ ไปกินข้าว มีการเข้ากลุ่มคุย และการเย็บกระเป๋าผ้าส่งไปต่างประเทศ ส่วนกิจกรรมในชุมชนที่อยู่รอบนอกมูลนิธิไม่ค่อยได้มีส่วนร่วมเท่าไรส่วนมากก็ไปร่วมงานบ้างตามเทศกาล เช่น งานลอยกระทงก็ไปร่วมบ้าง แต่ส่วนมากคนในมูลนิธิจะร่วมกิจกรรมกับกลุ่มสตรีแม่บ้านมากกว่า

ชีวิตในบ้านของสถานสงเคราะห์ของรัฐบาลของ “เอฟ”

เอฟ เด็กผู้ชายอายุ 17 ปี รูปร่างสันทัด มีรอยค่อมจางๆที่ผิวหนังบริเวณแขน ขา หน้าตาดี สวมเสื้อยืดกับกางเกงผ้ายัดขาววอกอ่อนข้างเก่า เป็นคนมีความมั่นใจในตนเอง โดยสังเกตได้จากเวลาคุยเอฟจะมองหน้าผู้สัมภาษณ์ตลอดเวลา และกระตือรือร้นในการตอบคำถาม เอฟบอกว่าตนเองนั้นเป็นเด็กที่หน้าตาดีถ้ามองในระยะไกลๆแต่ถ้ามองใกล้ๆ จะเห็นสิ่วบนใบหน้า เอฟซึ่งจากข้อมูลประวัติคนไข้บันทึกว่าคลอดที่บ้าน ได้เล่าถึงชีวิตของตนเองว่าตนเองเกิดที่จังหวัดหนึ่งทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย หลังจากที่บิดา มารดาเสียชีวิต เอฟได้ถูกส่งตัวมาอยู่ที่บ้านในสถานสงเคราะห์ของรัฐบาลในจังหวัดเชียงใหม่ ที่จริงแล้วเอฟยังมีพี่ชายร่วมสายโลหิตอยู่ เอฟบอกว่าเคยมีพี่ชายอายุประมาณ 20 ปี มาเยี่ยมครั้งหนึ่ง เขาเอาหนังสือมาให้บอกว่าเป็นพี่ชาย และบอกว่าถ้ามีอะไรก็ติดต่อได้เพราะพี่ชายมาเรียนอยู่ที่มหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งในเชียงใหม่ พี่ชายเคยบอกว่ามีญาติชื่ออะไรบ้าง แต่เอฟจำไม่ได้และไม่คิดที่จะไปตามหาญาติของตนเอง “เขายังทิ้งผม ผมก็ไม่รู้ว่าจะไปตามหาเขาเพื่ออะไร ชีวิตผมผมยังไม่รู้ว่าเกิดมาเพื่ออะไรและจะอยู่ไปเพื่ออะไร” จากการสอบถามถึงสภาพความเป็นอยู่ต่างๆ ไปเอฟเล่าว่าในสถานสงเคราะห์ที่เขาอาศัยอยู่จะแยกเขตบ้านออกเป็น 2 ส่วน และในบริเวณเขตบ้านส่วนที่เขาอาศัยอยู่ก็จะแบ่งบ้านออกเป็น หอ 1 สำหรับเด็กวัยประถมศึกษา หอ 2 สำหรับเด็กมัธยม หอ 3 เป็นหอแรกรับ สำหรับเด็กชั้นอนุบาล และหอ 5 เป็นหอสำหรับเด็กคิดเชื่อ ซึ่งก่อนที่จะเปลี่ยนชื่อมาเรียกว่าหอ 5 หอนี้ถูกเรียกว่า “หอพิเศษ” เด็กๆที่อยู่ในหอนี้มีอยู่ประมาณ 18 - 19 คน และเด็กๆทุกคนก็จะมีอายุที่ไล่เลี่ยกันซึ่งอายุน้อยที่สุดคือ 13 ปี ซึ่งเด็กกลุ่มนี้ไม่ใช่เป็นเด็กที่โตมาด้วยกันทั้งหมด บางคนย้ายมาจากสถานสงเคราะห์อื่นๆ เนื่องจากมีปัญหาทางด้านพฤติกรรม เช่น แอบสูบบุหรี่ในบ้านพัก แอบแก๊งเพื่อนผู้หญิงในบ้าน หรือย้ายมาจากสถานรับเลี้ยงเด็กกำพร้าบางแห่งที่ปิดตัวลง เป็นต้น การที่แยกเด็กคิด

เชื่อให้มาอยู่รวมกันเช่นนี้เอฟบอกว่าทำให้เด็กคนอื่นๆที่อยู่ในสถานสงเคราะห์แห่งนี้ทราบของเด็กที่อยู่ในบ้านนี้เป็นเด็กติดเชื่อทั้งหมด เอฟเล่าว่าในบ้านจะมีห้องๆ หนึ่งสำหรับให้แม่ผู้ดูแลบ้านมาอยู่ดูแลซึ่งบางครั้งถ้าแม่ว่างแม่ก็จะมานอนด้วย และรอบๆ บ้านก็จะมีบ้านพักของพี่ๆเจ้าหน้าที่อยู่รอบๆ ซึ่งเอฟบอกว่าเวลาที่เด็กๆในบ้านทะเลาะกันพวกพี่ๆ เจ้าหน้าที่ก็จะได้ยินเสียงก็จะมาห้ามเนื่องจากเพื่อนๆห้ามกันไม่ได้ ชีวิตประจำวันของเอฟที่สถานสงเคราะห์แห่งนี้จะเริ่มจาก ทุกวันตอนเช้าก่อน 06:00น. แม่ที่เป็นผู้ดูแลบ้านก็จะเตือนให้เด็กกินยาต้านไวรัสจากนั้นก็พากันไปรับประทานอาหารเช้าที่โรงอาหารหลังรับประทานอาหารเช้าเสร็จเด็กคนอื่นๆก็จะแยกย้ายกันไปโรงเรียน สำหรับเอฟซึ่งเรียนการศึกษานอกระบบเฉพาะวันอาทิตย์เท่านั้นก็จะกลับบ้านเพื่อมาทำงานที่ได้รับมอบหมาย เช่น มีหน้าที่ช่วยคนที่ทำงานไม่ไหว กวาดบ้าน ถูบ้าน ซักผ้า เป็นต้น หลังจากนั้นก็นอนเล่น ดูทีวีจนถึง 11:45 น. ก็ถึงเวลารับประทานอาหารกลางวันเสร็จแล้วก็กลับมาดูทีวีและนอนเล่นจน 16:30 น. เพื่อนๆ ก็กลับมาจากโรงเรียน ก็มาช่วยกันทำงานบ้านต่อ 17:00 น. ก็ถึงเวลารับประทานอาหารเย็น 18:00 น. ก็ถึงเวลากินยาต้านไวรัสหลังกินยาเสร็จก็จะเป็นช่วงว่างก็จะมีการเล่นกีฬาตอนเย็น เช่น เปตอง ฟุตบอล เป็นต้น โดยเอฟบอกว่าตนเองชอบเล่นเปตอง 19:30 น. มีการประชุมอบรมซึ่งจะอบรมประมาณ 1 ครั้งต่อสัปดาห์ (ครั้งละประมาณครึ่งชั่วโมง) โดยแม่ผู้ดูแลบ้าน เรื่องที่นำมาคุยกันก็จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความประพฤติของสมาชิกในบ้านและการแจ้งข่าวเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมต่างๆของบ้าน 20:00 น. ก็ถึงเวลาอาบน้ำ เด็กบางคนก็ดูทีวีแม่ก็จะคอยเตือนว่าอย่าอนดึกเพราะต้องตื่นไปโรงเรียนแต่เช้า ประมาณ 22:00 น. ก็เข้านอน เอฟบอกว่าเวลาที่เด็กๆอยู่รวมกันในบ้านก็มีการจับกลุ่มชักชวนกันหนีออกไปเที่ยวข้างนอก ไปเล่นเกมส์ ดื่มสุรา สูบบุหรี่ซึ่งมีอยู่ประมาณ 5 - 6 คน บางครั้งก็จะทะเลาะกันบ้าง ตีกันบ้าง ถ้าจับได้ก็จะโดนลงโทษ คือ โดนซ้อม ตะ หรือ ต่อย หรือพาไปบำบัดที่สถานบำบัดในกรณีที่สูบบุหรี่หรือดื่มสุราแต่ก็ยังมียเด็กบางคนทีกลับมา มีพฤติกรรมเสี่ยงแบบเดิมอีก เอฟบอกว่าในบ้านมีอินเตอร์เน็ตสำหรับให้เด็กๆน้อย ไม่เพียงพอกับความต้องการและจำนวนของเด็ก ส่วนมากเด็กๆ จะออกไปเล่นหรือใช้อินเตอร์เน็ตที่ร้านข้างนอกบ้านกันซึ่งต้องมีการขออนุญาตและมีการกำหนดเวลาให้กลับบ้านด้วยตัวเอฟเองไป 2 - 3 วันต่ออาทิตย์ หรือ 1 วันต่ออาทิตย์ ส่วนมากจะไปเล่นเกมส์, MSN หรือ Hi 5 กิจกรรมในบ้านจะมีการจัดค่ายอบรมจริยธรรมที่วัดป่าดารารัตนาราม ซึ่งแต่ก่อนทุกปีจะพากันไปเที่ยวนอกสถานที่แต่ตอนหลังได้เปลี่ยนมาเป็นการจัดค่ายอบรมจริยธรรมแทน

ชีวิตในหมู่บ้านชนบทกับคุณลุงของ “ซี”

น้องซีเด็กผู้หญิงอายุ 17 ปี เป็นเด็กตัวเล็ก หน้าตาน่ารัก สวมเสื้อยืดกางเกงยีนส์มีเสื้อกันหนาวคลุมทับอยู่ ซีเป็นเด็กขี้อายไม่ค่อยพูด ซีเล่าถึงชีวิตของตนเองว่ามารดาเสียชีวิตแล้ว บิดายังมี

ชีวิตอยู่แต่อยู่ต่างจังหวัดกับครอบครัวใหม่มีน้องสาว 1 คน บิดาป่วยเป็นโรคพิการทางสายตาศักดิ์ญาติของบิดาช่วยเหลืออยู่ บางครั้งบิดาของซีก็จะช่วยขอทุนการศึกษาแล้วส่งมาให้บ้างเป็นบางครั้ง ก่อนหน้านี้ซีอาศัยอยู่กับครอบครัวของป้าและลุง ป้าเพิ่งเสียชีวิตจากอุบัติเหตุเมื่อ 3 ปีที่ผ่านมา ปัจจุบันซีอาศัยอยู่กับลุงในบ้านปูนชั้นเดียวในหมู่บ้านชนบทแห่งหนึ่งห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ 72 กิโลเมตร เนื่องจากลูกชายคนโตของลุงแต่งงานแล้วแยกครอบครัวออกไป ลูกสาวของลุงเพิ่งเรียนจบและกำลังหางานทำในตัวเมือง ซีจึงมีหน้าที่รับผิดชอบในบ้าน คือ ทำงานบ้านทุกอย่างรวมถึงทำอาหารให้ลุงรับประทาน ซีบอกว่าในช่วงวันจันทร์ถึงวันศุกร์หลังจากตื่นนอนตอนเช้าก็จะทำอาหารให้ลุงรับประทาน จากนั้นก็จะไปโรงเรียนโดยมีรถรับจ้างรับ-ส่งนักเรียนมารับที่บ้าน กลับจากโรงเรียนก็ทำงานบ้านและทำอาหารเย็นรอลุง หลังรับประทานอาหารเย็นเสร็จก็ดูทีวีกินยาต้านไวรัสแล้วก็เข้านอน ส่วนในวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ ตอนเช้าก็จะตื่นมาทำความสะอาดบ้าน ทำอาหารเช้าให้ลุง หลังจากนั้นก็ออกไปทำงาน ตอนสายเพื่อนๆ ในหมู่บ้านเดียวกันซึ่งก็คือกลุ่มเพื่อนที่โรงเรียนจะมาเที่ยวที่บ้านก็จะชวนกันอ่านหนังสือ ดูทีวี ฟังเพลง หรือชวนกันออกไปจี่รถจักรยานยนต์รอบๆหมู่บ้าน ตอนเย็นก็กลับมาทำงานบ้านอีกรอบและทำอาหารเย็นรอลุง ซีบอกว่าเวลามีปัญหาอะไรก็จะปรึกษาลุงได้ทุกอย่างซึ่งจะสนิทกับลุงมาก สำหรับกิจกรรมในชุมชนที่ซีเข้าร่วมคือ การพัฒนาชุมชน บางทีเพื่อนก็มาชวนไปเข้าร่วมการอบรมเรื่องต่อต้านยาเสพติด ซีไม่มีปัญหาในการเข้าร่วมกิจกรรมกับทางชุมชน

ชีวิตในบ้านชุมชนบ้านจัดสรรกับมารดาของ “ดี”

น้องดี เด็กผู้ชายอายุ 17 ปี เป็นเด็กรูปร่างสูง ผิวคล้ำ หน้าตาดี ร่าเริง ดิบอกว่าเป็นเด็กหน้าตาดีถ้าผิวขาวกว่านี้คงจะรูปหล่อ ความสูงพอดีแล้ว แต่อยากมีน้ำหนักเพิ่มขึ้นเป็น 55 กิโลกรัม ตอนนี้น้ำหนักมีเพียง 49 กิโลกรัม ดีเล่าถึงตนเองว่าครอบครัวของดีอาศัยอยู่ในหมู่บ้านจัดสรรแห่งหนึ่งในอำเภอที่ห่างจากเชียงใหม่เพียง 10 กว่ากิโลเมตร ดีอาศัยอยู่ที่นี้มาตั้งแต่เด็กๆซึ่งตอนแรกบ้านที่อยู่เป็นบ้านชั้นเดียว พ่อครอบครัวของน้าย้ายเข้ามาอยู่ด้วยก็ได้มีการต่อเติมบ้านเป็นบ้านสองชั้น ซึ่งมีสมาชิกในครอบครัวจำนวน 8 คน คือ ตา ยาย คุณตาอายุประมาณ 73 ปี และเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน, แม่และดี และครอบครัวของน้า 4 คน น้ามีลูกแฝดอายุห่างจากดีประมาณ 10 ปี บิดาของดีเสียชีวิตแล้วตั้งแต่ดีเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มารดาดีคือเชอเอช ไอ วิและกินยาต้านไวรัสอยู่ มารดามีอาชีพขายขนมและรับจ้างทำความสะอาดให้ญาติ น้ามีอาชีพทำขนมขาย ชีวิตประจำวันของดีในช่วงเปิดเทอม วันจันทร์ถึงวันศุกร์ ตื่นเช้ามารับประทานอาหารเช้าโดยแม่หรือยายจะเป็นคนเตรียมอาหารไว้ให้และกินยาต้านไวรัสประมาณ 7:00 น. หลังจากนั้นก็มีรถจักรยานยนต์ไปโรงเรียนซึ่งอยู่ห่างจากบ้านประมาณ 3 กิโลเมตร ตอนเย็นก็กลับมาบ้านมาทำ

การบ้าน จากนั้นก็รับประทานอาหารเช้า กินยาตอน 19:00 น. ดูทีวีแล้วก็เข้านอน ถ้าเป็นวัน พุธ ศุกร์ และวันเสาร์ ตอนเย็นก็จะไปช่วยน้ำขายขนมที่ห้างสรรพสินค้ากลับมาถึงบ้าน ประมาณ 4 - 5 ทุ่ม แต่ถ้าเป็นช่วงปิดเทอมวันจันทร์ถึงวันศุกร์ก็จะตื่นสายทุกวันประมาณ 10:00 น แต่ก็จะตั้งโทรศัพท์มือถือปลุกเพื่อตื่นขึ้นมากินยาตอน 7:00 น. แล้วก็นอนต่อจนถึง 10:00 น. ตื่นมาก็ รับประทานอาหารเช้าถ้ามีผ้าให้ซักก็จะซักผ้า ตอนเที่ยงก็จะไปเล่นเกมที่ร้านเกมส์ในหมู่บ้าน และถ้า เป็นวันพฤหัสบดีต้องตื่นมาช่วยน้ำทำงานไปขายตอนเย็นที่ห้างสรรพสินค้ากลับมาถึงบ้าน ประมาณ 4 - 5 ทุ่ม โดยจะได้ค่าจ้างครั้งละ 100 บาท แต่ดิบอกว่าถ้าอยากทานขนมอะไรน้ำก็ซื้อให้ ทานหมดทุกอย่าง ส่วนวันเสาร์ - อาทิตย์ ตื่นมาตอนเช้าก็จะซักผ้าพวกชุดนักเรียน ถุงเท้า ตอน กลางวันก็จะนอนดูทีวี คุยโทรศัพท์กับเพื่อน ถ้าว่างก็จะไปเล่นเกมที่ร้านเกมส์ในหมู่บ้าน ส่วนงาน บ้านแม่กับยายจะช่วยกันทำ ส่วนใหญ่จะไม่ค่อยได้ทำ บางทีจะมีช่วยกรอกน้ำใส่ขวด กวาดบ้าน ถูบ้านบ้าง เวลามีคนเรียกใช้ถึงจะทำแต่ไม่ค่อยมีคนเรียกใช้เนื่องจากตนเองเป็นคนที่ยึดง่ายและ บางครั้งก็ดูทีวีอยู่ไม่ยอมมาทำ ยายรำคาญก็จะมาทำเอง ดิมีเพื่อนที่รู้จักในหมู่บ้านแต่ไม่สนิทกันซึ่ง ส่วนใหญ่จะเป็นเพื่อนที่ร้านเกมส์เพราะเด็กคนอื่นๆที่อายุเท่ากับดิเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และออกไปเรียนพิเศษกันหมด กิจกรรมในชุมชนก็จะมีชุดลอกท่อน้ำที่อุดตันดิก็จะไปช่วยชุดด้วย เป็นบางครั้ง

ชีวิตในหมู่บ้านชนบทที่อยู่ร่วมกับบิดา มารดาของ “บี”

น้องบีเด็กผู้หญิงอายุ 18 ปี จากการสังเกตพบว่าบีมีรูปร่างท้วม สูงประมาณ 155 เซนติเมตร ผิวขาวหน้าตาน่ารักแต่งกายสะอาดสะอ้าน เป็นเด็กกล้าแสดงออกซึ่งสังเกตได้ในขณะที่ทำการ สัมภาษณ์ และบีได้อธิบายถึงลักษณะของตนเองว่าเป็นคนอวบ ผิวขาว คนมองว่าหน้าตาน่ารัก ตาโต คิ้วหนา ขนตายาว บางคนก็บอกว่าเหมือนคนบ้ายิ้มได้ตลอดเวลา และอยากสูงประมาณ 160 เซนติเมตร บีบอกว่าตนเองมีชื่อเสียง คือเป็นคนที่ยึดง่าย บางทีก็คิดมาก ก็แก้ไขด้วยการฟังเพลง ดูทีวี ส่วนข้อดีคือ ชอบช่วยเหลือคน มีน้ำใจ เป็นคนอารมณ์ดีสนุกสนาน บีเล่าถึงชีวิตของตนเองว่า ตนเองอาศัยอยู่กับบิดา มารดาในหมู่บ้านชนบทแห่งหนึ่งห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ประมาณ 15 กิโลเมตร มารดาทำอาชีพแกะสลักไม้โดยจะมีคนเอางานมาส่งให้ถึงที่บ้าน ส่วนบิดามีอาชีพรับจ้าง ตอนเช้าหลังจากตื่นนอนทำกิจวัตรประจำวันเสร็จก็จะขี่รถจักรยานยนต์เข้ามาเรียนหนังสือในเมือง พอถึงโรงเรียนก็จะโทรศัพท์บอกแม่ทุกครั้งว่ามาถึงโรงเรียนแล้วเพราะแม่เป็นห่วง หลังจากเรียน หนังสือเสร็จตอนเย็นก็จะไปเรียนพิเศษจนถึง 20:00 น. จากนั้นก็กลับมาบ้าน ทำการบ้านพร้อมกับดู ทีวีไปด้วย กินยาต้านไวรัสตอน 21:00 น. แล้วก็เข้านอน วันเสาร์และวันอาทิตย์ หลังจากตื่นนอน ตอนเช้ามาทำกิจวัตรประจำวันเสร็จ ช่วงเช้ามีกิจกรรมที่ต้องทำ คือ การเรียนเทควันโดที่สมาคมใน

อำเภอสันกำแพง ปิอยากเรียนเทควัน โดเพราะชอบและเป็นความใฝ่ฝันของบีตั้งแต่เรียนอยู่ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 เนื่องจากชอบชุดที่สวมว่าดูเท่ดี บีเคยขอแม่เรียนมาตั้งแต่เด็กแต่แม่เป็นห่วงในเรื่องสุขภาพจึงต้องรองกับบีมาเรื่อยๆ จนถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจึงขอมอนุญาตให้บีได้เรียน แต่ถ้าวันใดวันหนึ่งไม่ว่างก็จะรวบมาเรียนทั้งวัน พอกลับมาบ้านก็จะนอนหลับ หรือดูทีวี ตอนเย็นก็รับประทานอาหารเช้ากับพ่อแม่แล้วก็เข้านอน บางเสาร์หรืออาทิตย์ก็จะพากันออกไปรับประทานอาหารเช้าที่บ้าน บีไม่มีงานบ้านให้รับผิดชอบเนื่องจากแม่ทำให้หมด ส่วนมากแม่จะไม่อนุญาตให้บีทำอะไรเพราะกลัวเหนื่อย บีเป็นเด็กที่ชอบอยู่กับบ้านไม่ชอบออกไปไหนทำให้บางคนที่อยู่ในหมู่บ้านก็อาจจะไม่รู้จักบี และตัวบีเองก็ไม่มีเพื่อนสนิทในหมู่บ้านเพราะเพื่อนในหมู่บ้านที่อายุรุ่นเดียวกันจะมีพฤติกรรมไม่ดี แต่บีก็เคยเข้าร่วมอบรมเกี่ยวกับเรื่องป้องกันยาเสพติดของหมู่บ้าน

ตอนที่ 3 การรับรู้ตนเองและทักษะชีวิตผ่านตัวตน 5 แบบ

การเติบโตมาตั้งแต่วัยเด็กในสิ่งแวดล้อมทางครอบครัวและสังคมที่แตกต่างกัน ทำให้การรับรู้ตนเองและทักษะชีวิตของกรณีศึกษาทั้ง 5 คน มีความแตกต่างกัน การศึกษาครั้งนี้จึงได้นำเสนอรายละเอียดของชีวิตของกรณีศึกษาทั้ง 5 คน ในแง่มุมและประสบการณ์ของชีวิตที่ผ่านมาตั้งแต่วัยเด็กจนถึงปัจจุบัน การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมถึงอิทธิพลของความเชื่อทางศาสนา ที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ตนเองรวมถึงทักษะชีวิตของเด็กแต่ละคน

1. เด็กหญิง “เอ” ตัวแทนของตัวตนที่สมบูรณ์ในบริบทที่เติบโตมาจากสถานรับเลี้ยงเด็กกำพร้าของมูลนิธิสังกัองค์กรพัฒนาเอกชน

การเติบโตในบริบทของสถานรับเลี้ยงเด็กกำพร้าที่ใช้ความรักและความศรัทธาในศาสนาคริสต์ ตลอดจนการสร้างรูปแบบการใช้ชีวิตที่เป็นลักษณะของครอบครัวและการจัดระเบียบวินัยในชีวิตที่ทำให้ทุกคนต้องรับผิดชอบงานสาธารณะในบ้าน และการใช้กระบวนการกลุ่มในการเปิดใจ เพื่อแก้ไขความขัดแย้งทำให้เอมีการตระหนักรู้ในตนเองและมีความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้เหมาะสม

1.1 รับรู้ทักษะการปรับตัวในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นจากบ้านหลังใหญ่ในวัยเด็ก

ชีวิตในบ้านมูลนิธิที่เด็กทั้งหมดจะอยู่ร่วมกันในบ้านหลังใหญ่ซึ่งจะมีพี่เลี้ยงที่เด็กเรียกว่าแม่คอยดูแล ซึ่งเอบอกว่าแม่ทุกคนก็จะรักเอ จะคอยสอนเกี่ยวกับการดูแลรักษาสุขภาพของตนเองและคอยดูแลเรื่องการรับประทานยาซึ่งที่มูลนิธิจะมีพยาบาลคอยจัดยาให้เด็กทุกคนรับประทานตามเวลาและคอยดูแลเวลาที่เด็กเจ็บป่วย ตลอดจนการใช้คำสอนทางศาสนาในการอยู่

ร่วมกัน ทำให้เกิดการเรียนรู้ทักษะในการปรับตัวเพื่อที่จะอยู่ร่วมกับเพื่อนในสังคมของมูลนิธิ
เรื่องเล่าที่แสดงให้เห็นการเติบโตทางค่านี้นี้ของเอมีดังนี้

ในขณะที่เอมีอยู่ในบ้านใหญ่ได้มีเรื่องที่ทำให้เอมีรู้สึกโกรธมากที่สุด คือ เรื่องเกี่ยวกับ
เพื่อนที่สนิทมากที่สุดของเธอ ซึ่งเพื่อนคนนี้จะคอยหวังไม่ยอมให้เอมีไปเล่นกับเพื่อนคนอื่น ๆ ซึ่งเอมี
ได้พยายามอธิบายให้เพื่อนฟังว่า เอมีไม่ได้ห่างจากเขา เพียงแต่ต้องการไปเล่นกับเพื่อนคนอื่น ๆ บ้าง
ถึงแม้ว่าเพื่อนคนนี้จะเพื่อนสนิทก็จริงแต่เอมีก็ไม่อยากคบอยู่กับเขาเพียงคนเดียว ก็พยายาม
อธิบายแต่เพื่อนก็ไม่รับฟัง ทำให้เอมีรู้สึกโมโหเพื่อนมากที่สุดที่เพื่อนไม่ยอมรับฟังในสิ่งที่เอมีได้พยายาม
พูดได้พยายามอธิบาย เอมีคิดว่า คำพูดของตนเองนั้นไม่มีความหมาย ทำให้เอมีโกรธมาก เอาแต่
ร้องไห้อย่างเดียว ซึ่งตอนที่เกิดเหตุการณ์นี้เอมีไม่ได้ย้ายออกมาอยู่ข้างนอกกับครอบครัวอุปถัมภ์
ทำให้เอมีไม่พร้อมที่จะเล่าเรื่องดังกล่าวให้ใครฟัง เอมีได้แต่เก็บเรื่องดังกล่าวเอาไว้เพียงคนเดียว
เวลาใครมาถามก็จะรู้สึกหงุดหงิดและพาลอารมณ์เสียใส่เขา ทำให้ช่วงนั้นเอมีจะพยายามแยกตัว
ออกห่างจากเพื่อนๆ ทุกคน พยายามจะไม่พูดกับใคร จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับใครเพราะพอมีใครเข้ามาถาม
ถึงเหตุการณ์ดังกล่าวเอมีจะอารมณ์เสียใส่เขา ซึ่งจากเหตุการณ์นี้ได้แสดงให้เห็นว่าเอมีทักษะในการ
ตระหนักรู้ในตนเองทำให้เอมีสามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้เหมาะสมโดยการพยายาม
แยกตัวเองออกมาเมื่อรู้สึกว่าตนเองนั้นควบคุมอารมณ์ไม่ได้ และเอมีเกิดการเรียนรู้ทักษะทาง
สังคมในการจัดการกับอารมณ์โกรธของตนเองและการปรับตัวเพื่อที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้
อย่างมีความสุข

1.2 รับรู้ความรักจากครอบครัวคริสเตียนในช่วงวัยรุ่น

ต่อมาทางมูลนิธิก็มีนโยบายที่จะรับสมัครพ่อแม่อุปถัมภ์ให้เข้ามาอยู่ร่วมกับเด็กๆ
ในบ้านโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กๆ ได้สัมผัสกับชีวิตที่มีความเป็นครอบครัวมากขึ้น ซึ่งทาง
มูลนิธิจะสร้างบ้านเป็นหลังๆ ไว้ให้สำหรับแต่ละครอบครัว ซึ่งบ้านดังกล่าวจะอยู่รอบๆ บ้านหลัง
ใหญ่ ซึ่งเอมีก็มีโอกาสได้ย้ายออกมาอยู่กับครอบครัวพร้อมกับเพื่อนๆ อีก 5 คนซึ่งตอนนั้นเอมีอายุได้
ประมาณ 16 ปี อันเป็นช่วงวัยรุ่นที่ต้องการการดูแลอย่างใกล้ชิดพอดีและหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดู
เด็กๆ ในบ้านหลังนี้ก็เป็นความรับผิดชอบของพ่อแม่อุปถัมภ์ ซึ่งเอมีบอกว่าเวลาที่มีปัญหาส่วนตัว
มักจะคุยหรือปรึกษาปัญหากับ “แม่” มากกว่าเพราะคิดว่าแม่จะเข้าใจเรามากกว่าและแม่ก็เป็นผู้หญิง
ด้วย หากมีปัญหาทักคนในครอบครัว ทางบ้านก็จะใช้วิธีการของคริสเตียนคือการเปิดใจพูดคุยกัน
โดยที่ผู้เป็น “แม่” จะคอยสังเกตว่าเด็กในบ้านมีพฤติกรรมอะไรที่ผิดปกติหรือไม่ แม่จะเป็นผู้ที่คอย
ซักถามตลอดว่าใครมีปัญหาอะไร เช่น เอมีก็จะเป็นเด็กที่ไม่ค่อยพูดเวลาที่มีปัญหา ก็จะเก็บไว้กับ
ตัวเองแม่ก็จะสังเกตเห็นว่าเอมีไม่ค่อยพูด ไม่ร่าเริงก็จะพยายามเข้ามาพูดคุยด้วยเพื่อสอบถามถึงสิ่ง

ผิดปกติที่สังเกตเห็น เพราะแม่ไม่ยอมให้บรรยากาศในบ้านเปลี่ยน แม่อยากให้ทุกคนในบ้านหันหน้ามาคุยกันเวลาที่มีปัญหากันในบ้าน ซึ่งเป็นการสอนให้เอเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลและการรักษาสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในบ้านไว้ได้ยืนยาว รวมถึงทักษะการแก้ไขปัญหา การจัดการกับอารมณ์และการจัดการกับความเครียดโดยอาศัยการกล่อมเกลาลูกด้วยคำสอนทางศาสนาและการให้ความรัก ความใกล้ชิด รวมถึงการสร้างควมไว้วางใจให้กับเด็ก

1.3 รับรู้การใช้ชีวิตวัยรุ่นที่ต้องอยู่ร่วมกับยาต้านไวรัส

ชีวิตที่โตมากับการที่ต้องกินยาต้านไวรัสทุกวัน ทำให้เรารู้ตัวคนเดียวตนเองไม่ปกติเหมือนกับวัยรุ่นคนอื่นๆ เกิดความรู้สึกเบื่ที่ต้องกินยาทุกวันและมีความรู้สึกวิตกกังวลตลอดเวลาแล้วว่าคนอื่นๆ จะทราบตัวตนที่ตนคิดเชื่อ โดยเอบอกว่ “ตอนแรกก็คิดว่าตนเองเป็นแบบนี้ก็แตกต่างจากคนอื่น เหมือนวันหนึ่งถ้าเขารู้ว่าเราเป็น เขาจะรับเราเป็นเพื่อนหรือเปล่า เขาจะแยกกลุ่มออกจากเราไหม เราจะเป็นคนที่เขาไม่ต้องการไหม แต่เพื่อนๆ ก็ยังไม่รู้ แต่เขาก็รักเรา อยากทำเวลาตรงนี้ให้ดีกว่า” และเอยังบอกอีกว่าตนเองนั้นเป็นคนที่ไม่ค่อยชอบกินยาเนื่องจากไม่เคยกินยามาก่อนเอเพิ่งมาเริ่มกินยาต้านไวรัสครั้งแรกเมื่อ เดือนมกราคม พ.ศ. 2547 และเอยังเป็นเด็กที่กินยาอีกด้วย เอได้เล่าถึงความรู้สึกในช่วงที่ต้องกินยาว่า “พอกินยาก็รู้สึกว่ต้องกินเป็นเช้า-เย็น, เช้า-เย็น ต้องกินให้ตรงเวลา ก็รู้สึกเบื่ เพราะมันเหมือนเป็นการทำอะไรตามเวลา เหมือนกับว่ต้องตื่นมาตอนเช้าตอน 7:00 น. นะต้องตื่นมากินยาซึ่งบางที่เราก็อยากนอนตื่นสายบ้าง แล้วแบบตอนเย็นเฮีย 19:00 น. เราก้ต้องมากินยาอย่างเงี้ย เวลาที่เราจะออกไปทานข้าวข้างนอกบ้านแม่ก้จะคอยเตือนว่ลูกอย่าลืมเอยาไปด้วยนะ เราก้เฮ็ดต้องมีหน้าที่นี้อีกแล้ว ก็คือต้องเอยาไป แต่เอก็ไม่เคยมีความคิดที่ จะหยุดยาเอง” พอเอรู้ว่มีโครงการวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับความปลอดภัยในการเว้นระยะการรักษาโดยการหยุดยาต้านไวรัสเข้ามาเอรู้สึกดีใจมาก “ก็บอกแม่ว่ตอนนี้มีโครงการอย่างนี้มานะ แม่ก้บอกว่ให้ลองอธิษฐานขอกับพระเจ้าคูสิ เอก็เลยลองอธิษฐานดู ก้ได้คำตอบมา พอได้ก็ดีใจ สุขภาพจิตก็เลยดีขึ้นช่วงนั้น” หลังจากหยุดกินยาได้ประมาณ 3 ปี ปริมาณซีดีสี่ (CD4) ของเอก็ลดลง ทำให้เอต้องกลับมากินยาต้านไวรัสอีกครั้งในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2553 ซึ่งช่วงที่หยุดยาเอก็เกิดการเรียนรูว่เอต้องพยายามดูแลสุขภาพร่างกายของตนเองให้แข็งแรงโดยการรับประทานผักผลไม้ ออกกำลังกายโดยการเล่นกีฬาที่โรงเรียน กลับมาบ้านก็มาเล่นกีฬา นอนหลับพักผ่อนให้เพียงพอ แต่ช่วงที่หยุดยาเอก็มีความสุขแข็งแรงดี ไม่เจ็บป่วยอะไรแต่ช่วงหลังๆ ก้จะมีป่วยบ้างเป็นบางครั้ง เอบอกว่อาจเนื่องมาจากอากาศเปลี่ยนแปลง และเอก็ยังได้เล่าถึงความรู้สึกหลังจากที่กลับมากินยาต้านไวรัสอีกครั้งให้ฟังว่ ช่วงนี้ก้มีความสุข ก้ไม่มีความรู้สึกเบื่การกินยาแล้วเพราะ

รู้สึกชินกับการกินยา เวลาที่ต้องออกไปข้างนอกก็จะบอกแม่ทุกครั้งว่าตนเองนั้นได้เตรียมยาติดตัวไปด้วยทุกครั้ง แม่ก็จะคอยเตือนตลอดเรื่องการกินยาเพราะแม่ไม่อยากจะให้ขาดยา ตอนเช้าเวลาที่เธอมือไม่ค่อยตื่น แม่ก็จะขึ้นมาปลุกเพื่อที่จะเตือนว่ากินยาหรือยัง จัดยาตามที่หมอสั่งหรือยัง เวลาที่ไปเข้าค่ายเธอก็จะเตรียมยาด้วยตนเอง จากนั้นแม่ก็จะมาตรวจดูอีกครั้ง แม่จะคอยเตือนให้เอายาสำรองไปบ้าง รวมถึงให้เตรียมพวดยาแก้ไอ และยาแก้ปวดติดตัวไปด้วย และเวลาที่อยู่ในค่ายเธอก็จะคอยเตือนตัวเองโดยจะพยายามดูเวลา เอาให้ใกล้เวลาที่สุด คือ อาจจะไม่ได้กินยาตอน 19:00 น. เนื่องจากตอน 19:00 น. อาจจะมีการเข้ากลุ่มเพื่อทำกิจกรรมอยู่ ก็จะเปลี่ยนมากินยาในช่วง 18:45 - 18:50 น. แทน เอาให้ใกล้เวลามากที่สุด และบางทีเธอก็จะกินยาต่อหน้าเพื่อนพ้องเพื่อนถามก็ตอบว่ากินยา ซึ่งเพื่อนๆ ยังไม่รู้ ก็กลัวเพื่อนรู้อยู่ เพราะถ้าเพื่อนรู้เธอบอกว่า “ต้องหนักใจมากแน่ๆ เพราะก็คิดอยู่ว่าถ้าเกิดว่าวันหนึ่งเพื่อนรู้ขึ้นมาก็ต้องเครียดมาก ไม่รู้ว่าจะกล้าไปโรงเรียนหรือเปล่า” ด้านการดูแลสุขภาพต่างๆ ไปนั้นเธอบอกว่าจะเป็นหน้าที่ของพ่อกับแม่อุปถัมภ์ที่อยู่ด้วยตอนนี้ที่จะเป็นคนคอยดูแลให้คำแนะนำ และตัวเองก็จะคอยระวังด้วย เช่น ในช่วงที่ฝนตกก็จะไม่ไปเล่นน้ำฝน ไม่ตากฝนและที่บ้านแม่ก็จะคอยซื้อนม ซื้อผัก ซื้อผลไม้มาให้เด็กๆ รับประทานกันเป็นประจำอยู่แล้วจึงไม่ค่อยกังวลในเรื่องการดูแลสุขภาพมากเท่าไร เพราะมีพ่อกับแม่คอยดูแลอยู่ ส่วนเรื่องของการดูแลรักษาความสะอาดด้านอนามัยวัยเจริญพันธุ์ก็จะเป็นแม่ที่คอยให้คำแนะนำ เช่น เรื่องของการมีประจำเดือนในช่วงแรกๆ เธอก็ยังไม่มีความรู้เท่าไร แม่ก็จะคอยสอนว่าเราเป็นวัยอย่างนี้เราต้องคอยดูแลรักษาความสะอาดอย่างไร แต่ในเรื่องแฟนหรือเรื่องเพศตรงข้ามเธอก็ยังไม่ได้คิดถึงเรื่องพวกนี้ เพราะวัยยังไม่ให้ความสนใจมากเท่าไร และแม่ก็พยายามเตือนว่าถ้ามีแฟนก็มีได้ แต่ว่าก็ให้ระวัง คบก็คบได้แต่ว่าไม่ต้องทำตัวเกิน ไป จากที่เธอลำมาได้แสดงให้เห็นว่าการเลี้ยงดูของพ่อและแม่จะเป็นลักษณะที่ฝึกให้เด็กรู้จักรับผิดชอบในการดูแลตนเอง เช่น การให้เด็กจัดยาเอง หรือการให้เด็กเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการรักษาของตนเองดังกรณีที่เธออยากหยุดยาเมื่อมีโครงการวิจัยเข้ามาโดยที่พ่อกับแม่จะคอยให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา และคอยดูแลระดับประครองอย่างใกล้ชิดเพื่อให้เด็กสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยตนเองเมื่อไม่มีพ่อกับแม่หรือผู้ดูแล

ชีวิตในโรงเรียน การเรียน เป้าหมายในอนาคตและกลุ่มเพื่อนของเธอซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงการรับรู้ตนเองทางด้านสติปัญญาและทักษะทางด้านสังคม เนื่องจากการติดเชื่อเอช ไอ วีเอง และการติดเชื่อฉวยโอกาสบางชนิดจะส่งผลกระทบต่อสมองทำให้เด็กมีพัฒนาการช้าหรือถดถอย (Kirtton, 2003) และการไปพบแพทย์เพื่อรับการรักษาอย่างต่อเนื่องทำให้เด็กต้องขาดเรียนทำให้เรียนตามเพื่อนไม่ทัน ซึ่งเธอบอกว่าตนเองนั้นเป็นคนที่ไม่เรียนหนังสือไม่เก่ง แค่พอเรียนได้เท่านั้น เธอเรียนทางด้านศิลปภาษาเนื่องจากชอบเรียนเกี่ยวกับภาษา ซึ่งวิชาที่ชอบคือวิชาภาษาไทยและมีการวางแผนเป้าหมายชีวิตในอนาคตว่าอยากเป็นพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินแต่ถ้าทำไม่ได้เธอก็จะเปิดร้าน

ชายกาเฟเป็นของตนเอง ส่วนกลุ่มเพื่อนที่สนิทในโรงเรียนก็จะมีประมาณ 10 คนนิสัยแต่ละคนก็จะแตกต่างกัน บางคนก็จะนิ่งๆ บางคนก็จะมีอารมณ์โกรธอารมณ์แปรปรวนและในกลุ่มเอจะมีเพื่อนคนหนึ่งที่มีอาการคล้ายคนที่ป่วยเป็นโรคเลือด ซึ่งจะเป็นคนที่มีอารมณ์แปรปรวนมาก “เวลาที่เขาอารมณ์เสียใส่เราแต่เราไม่ได้ทำ เราก็คงโมโห แต่ว่าก็ไม่ค่อยสนใจเท่าไรเนื่องจากเอทราบมาว่าคนที่ป่วยโรคนี้อารมณ์เสียง่าย แปรปรวนเอก็จะพยายามเข้าใจเขา” แต่เอบอกว่าตนเองนั้นจะ “สนิทกับเพื่อนที่บ้านมากกว่า” เอจะไม่เล่าเรื่องอะไรที่เป็นความลับให้เพื่อนที่โรงเรียนฟังแต่จะเล่าให้เพื่อนที่อยู่ที่บ้านฟังมากกว่า อาจเนื่องจากเอมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับสถานะการติดเชื้อของเอที่กลัวว่าเพื่อนที่โรงเรียนจะทราบและเพื่อนที่บ้านก็มีลักษณะเดียวกันกับเอคือติดเชื้อเหมือนกันซึ่งน่าจะมีความเข้าใจกันมากกว่า เมื่อเพื่อนมาชักชวนให้ทำพฤติกรรมเสี่ยง เช่น การดื่มสุรา ซึ่งเอบอกว่าเพื่อนในกลุ่มจะเป็นผู้หญิงเป็นส่วนใหญ่จะไม่ดื่มสุรา แต่อาจมีเพื่อนบางคนที่ดื่มสุรา เอก็จะคอยเตือนว่า “ไปกินก็กินได้แต่ว่าตนเองนั้นไม่ไป ไม่กิน กินไม่ได้” และเพื่อนๆ ก็ทราบว่าครอบครัวเอเป็นคริสเตียน เขาก็ถามว่าเป็นคริสต์แล้วกินไม่ได้หรือ เอก็บอกว่าถ้าจะกินก็กินได้มันอยู่ที่ตัวเราเองมากกว่า ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเอมีทักษะในการตัดสินใจที่ดีเกี่ยวกับการกระทำของตนเองที่เกี่ยวกับพฤติกรรมด้านสุขภาพ หรือความปลอดภัยในชีวิต โดยประเมินทางเลือกและผลที่ได้จากการตัดสินใจเลือกทางที่ถูกต้องเหมาะสม เมื่อถามถึงความแตกต่างของเด็กกับวัยรุ่น เอคิดว่าเด็กกับวัยรุ่นมีความแตกต่างกันโดยได้อธิบายว่า “ยิ่งเราโตเราก็คงต้องการเพื่อน นิสัยเราก็จะเปลี่ยน อารมณ์เราก็จะใจร่อนง่าย ช่วงเด็กๆ นี้เราจะเชื่อฟังผู้ปกครองอยู่ ตัวเองเป็นคนเอาแต่ใจ เป็นคนใจร่อนอยากเข้ากับเพื่อน อยากเล่นกับเพื่อน อยากไปอยู่กับเพื่อน ก็เคยขอแต่แม่ว่าอย่าเลย แม่จะรู้จักเพื่อนเอทุกคนแม่ก็จะบอกว่าอยู่บ้านบ้างอย่าออกไปเที่ยวไปซื้อหนังสือกับเพื่อนบ่อยเกินไป เหมือนเรายิ่งโตเราก็คงอยากมีเพื่อนอยากไปกับเพื่อนอยากตามเพื่อนบ้าง”

1.4 ชีวิตที่ได้สัมผัสความรักที่ยิ่งใหญ่

การที่ได้รับการดูแลจากครอบครัวที่ผูกพันกันด้วยความรักของพระเจ้าทำให้เอเปิดใจรับครอบครัวใหม่ๆ ที่เข้ามาอยู่ในมูลนิธิได้ และเมื่อเอได้มีโอกาสที่จะรู้จักกับครอบครัวอื่นๆ ที่เข้ามาอยู่ร่วมกันในหมู่บ้าน เอบอกว่า “เขาก็เป็นครอบครัวกันเราก็มีโอกาสได้คุยกับผู้ใหญ่หลายๆ คนซึ่งเขาก็ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน เราก็เหมือนเป็นครอบครัวเดียวกันมาอยู่ด้วยกันเพียงแต่แยกกันอยู่คนละหลังเหมือนเป็นเพื่อนบ้านกันและพ่อแม่ที่เพิ่งย้ายเข้ามาอยู่ก็ไม่รู้จักกัน เราไม่เคยมีพ่อแม่ และเราก็ไม่เคยมีความรัก ไม่เคยใกล้ชิดกับพ่อแม่มาก่อน แต่ถึงเขาจะมีลูกอยู่แล้วแต่เขาก็ยังรักเรา ทำให้เราคิดว่าเราสามารถที่จะเป็นพี่ให้กับน้องๆ ได้และคนอื่นก็อาจจะเป็นพี่เราได้เหมือนกัน”

มีตอนหนึ่งที่เอเล่าว่าตนเองนั้น ได้เคยมีโอกาสกลับไปเยี่ยมครอบครัวของตนเองที่ กรุงเทพมหานคร โดยมีแม่ที่เป็นหัวหน้ามูลนิธิเป็นคนพาไป เอเล่าว่าตอนนี้พี่ชายของเอทั้งสองคน ได้แต่งงานมีครอบครัวของตนเองแล้ว ส่วนพ่อได้เสียชีวิตแล้วในคุกตั้งแต่ที่เอย้ายมาอยู่ที่เชียงใหม่ เมื่อถามเอว่ามีความคิดที่จะกลับไปอยู่กับครอบครัวใหม่เอบอกว่าไม่คิด โดยให้เหตุผลว่า “การที่ได้มาอยู่ที่นี้ทำให้ชีวิตของเอที่ยังอีกไกลสามารถดำเนินต่อไปได้ ที่นี้เขาพยายามฝึกให้เราคิดสูงขึ้นเรื่อยๆ ไม่ให้เราติดอยู่กับที่หรือไม่ไปไหนเลย เขาฝึกให้เราเดิน เป็นกำลังใจให้เราดำเนินชีวิต ถ้าเราอยู่กับครอบครัวเราก็ไม่รู้ว่าจะเป็นอย่างไร วันนี้ก็ตั้งใจที่ได้ย้ายมาอยู่ที่นี้ เราก็ไม่ได้ขาดอะไร” และเอยังมีต้นแบบในชีวิต คือ แม่ที่เป็นหัวหน้ามูลนิธิ “เพราะเป็นคนเปิดใจที่จะรักคนอื่น มีหัวใจ มีความรักที่ยิ่งใหญ่มาก ไม่หวังว่าจะมีเงินมากชักรักก็บาทถึงจะพอเลี้ยงคนได้มากมายขนาดนี้แต่ขอเพียงให้เด็กๆมีความสุข ได้เติบโตสามารถอยู่ในสังคมได้ก็พอแล้ว”

จากเรื่องราวที่เล่ามาข้างต้นสามารถอธิบายถึงการรับรู้เกี่ยวกับตัวตนของเอได้ว่าเป็นเด็กติดเชื่อที่มีชีวิตที่แตกต่างจากเด็กวัยรุ่นคนอื่นๆ เนื่องจากเอต้องกินยาวันละ 2 ครั้ง ตรงเวลาและสม่ำเสมอและต้องพักยาคิดตัวเวลาที่ต้องออกไปทำกิจกรรมนอกบ้าน เช่น การเข้าค่าย การไปรับประทานอาหารเช้านอกบ้าน เป็นต้น และเอยังต้องดูแลสุขภาพของตนเองมากกว่าเด็กปกติ เออธิบายถึงตนเองทางด้านร่างกายว่าตนเองนั้นเป็นเด็กที่มีร่างกายปกติเหมือนเด็กคนอื่นเพียงแต่มีเชื้อเอช ไอ วีในร่างกาย เอบอกว่าตนเองเป็นคนไม่สวยเพราะมีเพื่อนๆ ที่โรงเรียนสวยกว่า เป็นเด็กที่มีผิวคล้ำ บางครั้งจะเป็นคนที่ไม่ค่อยที่จะพูด เป็นคนที่ชอบเก็บความรู้สึกของตนเองมากกว่า และก็ เป็นคนที่ไม่ค่อยมีปัญหากับคนรอบข้าง เป็นคนที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีสามารถที่จะเข้ากับเพื่อนคนอื่น ๆ ได้ เอรับรู้ว่าคุณเองนั้นอาศัยอยู่ในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้าที่มีการดูแลเอาใจใส่ ให้ความรัก ความอบอุ่นแก่เด็กเป็นอย่างดี อีกทั้งยังมีการนำคำสอนทางศาสนาช่วยในการเลี้ยงดูกลมเกลียวจิตใจของเด็ก เช่น การไปโบสถ์ทุกวันอาทิตย์ การนมัสการที่บ้านทุกวันตอน 2 ทุ่ม ทำให้เด็กมีสิ่งที่ยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ ปัจจุบันเอได้แยกออกมาอยู่กับครอบครัวอุปถัมภ์พร้อมกับเพื่อนๆ อีก 5 คน เนื่องจากทางมูลนิธิมีนโยบายที่จะให้เด็กได้มีครอบครัวเป็นของตนเอง มีการดำเนินชีวิตเหมือนกับเป็นครอบครัวๆหนึ่ง จากการที่เอได้รับกำลังใจจากคนรอบข้างที่คอยให้การสนับสนุน คอยดูแล และให้กำลังใจในทุกด้าน ถ้าตัดเรื่องความเจ็บป่วยออกไปเอก็จะกลายเป็นเพียงเด็กวัยรุ่นคนหนึ่งที่ใช้ชีวิตอย่างมีความสุขถึงแม้ว่าลึกลงไปในใจเอจะมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับสถานะการติดเชื่อของตนเองกับเพื่อนๆ หรือคนอื่นๆ ที่อยู่ข้างนอกมูลนิธิแต่เอก็ยังคงมีอีกโลกหนึ่งในมูลนิธิที่เอสามารถเปิดเผยตัวตนกับคนที่อยู่รอบข้างได้และการที่เอเองได้มีโอกาสเข้ามาอยู่ในบ้านที่เปิดโอกาสให้แก่เด็กที่จะได้สัมผัสกับความรู้สึกของการมีชีวิตที่เป็นครอบครัวของตนเองเพื่อมาช่วยเติมเต็มในสิ่งที่เด็กขาดหายไป ทำให้เอมีกำลังใจในการดำเนินชีวิตต่อไปซึ่งปัจจัยที่ทำให้เอเกิดการรับรู้ตนเองใน

ด้านร่างกาย จิตใจและสิ่งแวดล้อมมาจากการเลี้ยงดูของสถานเลี้ยงเด็กกำพร้าที่เลี้ยงเด็กด้วยความรัก อีกทั้งยังมีการนำคำสอนทางศาสนามาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจเด็กอีกด้วยทำให้เด็กรู้สึกมีความมั่นคงทางจิตใจและมีความรักเพื่อแผ่ไปถึงบุคคลอื่นๆที่อยู่รอบข้างตนเองอีกด้วยและจากการที่เอมีต้นแบบมาจากแม่ที่เป็นหัวหน้ามูลนิธิว่าเป็นคนที่มีความเสียสละเพื่อเด็กๆมากขนาดไหนและจากประสบการณ์ที่เอมีเรียนรู้ผ่านสถานกาณ์ต่างๆทั้งที่บ้านและโรงเรียนทำให้เอมีทักษะในการดำเนินชีวิตในด้านต่างๆดังนี้

ทักษะด้านสังคม: ทักษะการแก้ไขปัญหาและการจัดการกับอารมณ์ จากกรณีที่เอมีทะเลาะกับเพื่อนก่อนที่จะออกมาอยู่กับครอบครัวอุปถัมภ์ซึ่งช่วงนั้นเอมีได้พยายามแก้ไขโดยการแยกตัวออกจากเพื่อนๆทุกคน พยายามจะไม่พูดกับใคร จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับใครเพราะพ่อกับแม่เข้ามาถามถึงเหตุการณ์ดังกล่าวเอมีก็จะรู้สึกหงุดหงิดและพาลอารมณ์เสียใส่เขา เอมีได้แต่เก็บเรื่องดังกล่าวเอาไว้เพียงคนเดียว ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อเพื่อนดื่มสุราเอมีก็จะบอกเพื่อนว่า “ไปกินก็กินได้แต่ว่าตนเองนั้นไม่ไป ไม่กิน กินไม่ได้” และเพื่อนๆก็ทราบว่าการครอบครัวเอมีเป็นคริสเตียน เขาก็ถามว่าเป็นคริสตแล้วกินไม่ได้หรือ เอมีบอกว่าถ้าจะกินก็กินได้มันอยู่ที่ตัวเราเองมากกว่า ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเอมีทักษะในการตัดสินใจที่ดีเกี่ยวกับการกระทำของตนเองที่เกี่ยวกับพฤติกรรมด้านสุขภาพ หรือความปลอดภัยในชีวิต โดยประเมินทางเลือกและผลที่ได้จากการตัดสินใจเลือกทางที่ถูกต้องเหมาะสม ทักษะการจัดการกับความเครียดเอมีจะเป็นเด็กที่ไม่ค่อยพูดเวลาที่ปัญหาที่จะเก็บไว้กับตัวเอง ไม่ค่อยพูด ไม่ว่าเรื่องแม่ก็จะสังเกตเห็นและเข้ามาพูดคุยด้วยเพื่อสอบถามถึงสิ่งผิดปกติที่สังเกตเห็น เพราะแม่ไม่อยากจะบรยากาศในบ้านเปลี่ยน แม่อยากให้ทุกคนในบ้านหันหน้ามาคุยกันเวลาที่มีปัญหากันในบ้าน

ทักษะด้านการคิด : เอมีสามารถคิดวิเคราะห์ประเมินทางเลือกที่ดีต่อตนเอง ดังเห็นได้จากกรณีที่เอมีอยากหยุดกินยาเพราะรู้สึกเบื่อแต่เอมีไม่ทำงานเมื่อมีโครงการวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับความปลอดภัยในการเว้นระยะการรักษา โดยการหยุดยาต้านไวรัสเข้ามาเอมีจึงตัดสินใจเข้าร่วมโครงการดังกล่าว หรือจากการที่เอมีพูดถึงครอบครัวใหม่ว่า “เขาก็เป็นครอบครัวกันเราก็มีโอกาสได้คุยกับผู้ใหญ่หลายๆ คนซึ่งเขาก็ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน เราก็เหมือนเป็นครอบครัวเดียวกันมาอยู่ด้วยกันเพียงแต่แยกกันอยู่คนละหลังเหมือนเป็นเพื่อนบ้านกันและพ่อแม่ที่เพิ่งย้ายเข้ามาอยู่ก็ไม่รู้จักกัน เราไม่เคยมีพ่อแม่ และเราก็ไม่เคยมีความรัก ไม่เคยใกล้ชิดกับพ่อแม่มาก่อน แต่ถึงเขาจะมีลูกอยู่แล้วแต่เขาก็ยังรักเรา ทำให้เราคิดว่าเราสามารถที่จะเป็นพี่ให้กับน้องๆ ได้และคนอื่นก็อาจจะก็เป็นพี่เราได้เหมือนกัน” หรือการที่เอมีได้เข้ามาอยู่ในมูลนิธิว่า “การที่ได้มาอยู่ที่นี้ทำให้ชีวิตของเอมีที่ยังอีกไกลสามารถดำเนินต่อไปได้ ที่นี้เขาพยายามฝึกให้เราคิดสูงขึ้นเรื่อยๆ ไม่ให้เราติดอยู่กับที่หรือไม่

ไปไหนเลย เขาฝึกให้เราเดิน เป็นกำลังใจให้เราดำเนินชีวิต ถ้าเราอยู่กับครอบครัวเราก็ไม่รู้ว่าจะเป็นอย่างไร วันนี้ก็คิดที่ได้ย้ายมาอยู่ที่นี่ เราก็ไม่ได้ขาดอะไร”

ทักษะด้านจิตใจ : เอมี่มีความตระหนักรู้ในตนเองว่าตนเองนั้นติดเชื่อและมีความรับผิดชอบในการกินยาให้ตรงเวลาและต่อเนื่อง และรู้ว่าตนเองมีข้อดีและข้อเสียอะไรบ้าง ด้านทักษะการเข้าใจผู้อื่นจะสามารถที่จะอยู่ร่วมกับคนอื่นในบ้านและโรงเรียนได้ดี เอมี่เรียนรู้วิธีการอยู่ร่วมกับคนอื่นเอเป็นเด็กที่มีความรักให้กับคนอื่น ๆ สามารถยอมรับและให้อภัยกับความบกพร่องของคนอื่น ๆ ได้ เช่น กรณีของเพื่อนที่ป่วยเป็นโรคเลือด หรือครอบครัวของเอง เป็นต้น

2. เด็กชาย “เอฟ” ตัวแทนของตัวตนที่มีความเป็นส่วนตัวสูงในบริบทที่เติบโตมาจากสถานสงเคราะห์ของรัฐบาล การเติบโตในบริบทของสถานรับเลี้ยงเด็กที่ใช้การจัดระเบียบวินัยในชีวิตที่ทำให้ทุกคนต้องรับผิดชอบงานสาธารณะในบ้านรวมถึงการปฏิบัติตามกฎข้อบังคับต่างๆ เนื่องจากการที่ต้องดูแลเด็กจำนวนมากและเพื่อให้บ้านมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยและมีการใช้การอบรมประจำสัปดาห์ เพื่อแก้ไขความขัดแย้ง หรือการมีพฤติกรรมเสี่ยงที่ไม่เหมาะสมของเด็กๆ ในบ้าน รวมถึงการแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมของสถานสงเคราะห์

2.1 รับรู้การอยู่ร่วมกันในครอบครัวขนาดใหญ่แต่ยังมีความเป็นส่วนตัวตั้งแต่วัยเด็กการที่ต้องดูแลเด็กจำนวนมากที่มาจากลักษณะทางครอบครัวที่แตกต่างกันทำให้ต้องมีการกำหนดกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันในบ้านของเด็กๆ และการให้การอบรมแก่เด็กในเรื่องความประพฤติจึงเป็นสิ่งที่สร้างความลำบากให้กับผู้ดูแลเป็นอย่างยิ่งเพราะเด็กแต่ละคนมีการรับรู้ตนเองที่แตกต่างกันดังกรณีศึกษาของเอฟต่อไปนี้

วันที่ขอสัมภาษณ์เอฟนั้นเป็นวันที่เอฟมาทำหน้าที่เป็นจิตอาสาช่วยงานในคลินิกทุกวันพุธหรือศุกร์ โดยผลัดเปลี่ยนเวรกันกับเพื่อนที่บ้าน ซึ่งเอฟจะมีหน้าที่รับผิดชอบคือ ช่วยซั้่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง ช่วยเรียกชื่อเด็กที่มาใช้บริการที่คลินิก เป็นต้น และเอฟยังเป็นตัวแทนเยาวชนติดเชื่อเอชไอวี ขององค์กรเอกชนที่ทำงานด้านเอดส์ เอฟได้รับการถ่ายทอดเชื่อ เอชไอ วี จากครรรภ์มารดา (ซึ่งจากข้อมูลประวัติคนไข้บันทึกว่าเด็กคลอดที่บ้านในจังหวัดแห่งหนึ่งทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย) บิดา-มารดาเสียชีวิตแล้ว ปัจจุบันเอฟอาศัยอยู่ในสถานสงเคราะห์ของรัฐบาล เอฟเล่าถึงกิจวัตรประจำวันขณะที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ คือ ตื่นมาตอนเช้า 05:00 น. ก็มาช่วยกันทำงานบ้านโดยทางบ้านจะมีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบทำงานบ้าน บางทีถ้ามีเวลาเหลือเอฟก็จะไปวิ่งออกกำลังกายประมาณ 1 - 2 รอบเนื่องจากเอฟบอกว่าเป็นโรคนี้อ้วนมากๆ ไม่ได้จะมีอาการหอบ ตอนเช้าก่อน 6:00 น. แม่ผู้ดูแลบ้านก็จะเตือนเด็กๆ ในเรื่องการกินยาต้าน

ไวรัสโดยที่เด็กๆจะเป็นคนจัดเตรียมยาด้วยตนเองซึ่งที่บ้านจะมีตู้เก็บยาให้เด็กสำหรับเก็บยา แต่เอฟจะเก็บยาไว้ที่ตู้ของตนเองโดยไม่เอาไปรวมกับของคนอื่นเพื่อความสะดวกในการหยิบยามาทาน แสดงให้เห็นว่าเอฟเป็นเด็กที่มีความรับผิดชอบในการดูแลสุขภาพของตนเองเป็นอย่างดี พอถึง 6:00 น. ก็จะมีการเปิดแคตเรียกทานข้าวพร้อมกันที่โรงอาหาร หลังจากรับประทานอาหารเช้าเสร็จ เด็กคนอื่นๆก็จะเตรียมตัวไปโรงเรียน ส่วนตนเองมีเรียนเฉพาะวันอาทิตย์ทำให้ต้องช่วยรับผิดชอบทำงานบ้านในวันธรรมดา โดยมีหน้าที่ช่วยคนที่ทำงานไม่ไหว กวาดบ้าน ถูบ้าน ถึงแม้ว่าจะไม่ค่อยชอบทำงานบ้านเท่าไรแต่เอฟก็เลี่ยงไม่ได้เพราะตนเองไม่ได้ไปโรงเรียนเหมือนกับเพื่อนคนอื่นๆ พอแม่บอกให้ทำก็จะรีบทำแต่รอให้เขาไปโรงเรียนกันก่อนแล้วค่อยทำ เสร็จจากการทำงานก็นอนเล่น ดูทีวี 11:45 น. ก็ถึงเวลารับประทานอาหารกลางวัน เสร็จแล้วก็กลับมาดูทีวี นอนเล่น 16:30 น. เพื่อนๆ ก็กลับมาจากโรงเรียนก็มาช่วยกันทำงานบ้านต่อ 17:00 น. ก็ถึงเวลารับประทานอาหารเย็น 18:00 น. กินยาเสร็จที่บ้านก็จะเว้นช่วงว่างสำหรับให้เด็กๆเล่นกีฬาตอนเย็น เช่น ฟุตบอล หรือ เปตอง แล้วแต่ละจะเลือกเล่น ซึ่งเอฟเลือกที่จะเล่นเปตองเพราะเล่นฟุตบอลไม่เป็นหรืออาจมาจากการที่เอฟชอบทำอะไรคนเดียวหรือการที่ต้องอยู่คนเดียวในตอนกลางวันในขณะที่เพื่อนๆไปโรงเรียนกัน ทำให้เอฟกลายเป็นเด็กที่มีโลกส่วนตัวสูงซึ่งทำให้เอฟเกิดความลำบากใจในการเข้าร่วมกลุ่มกับเด็กคนอื่นๆ เวลา 19:30 น. จะมีการประชุมอบรม ส่วนมากจะอบรมประมาณ 1 ครั้งต่อสัปดาห์ (ครั้งละประมาณครึ่งชั่วโมง) และเรื่องที่น่าสนใจก็จะเกี่ยวกับความประพฤติของเด็กๆที่อยู่ในบ้านว่าใครมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาและควรมีการปรับปรุงแก้ไขตนเองอย่างไรและแจ้งข่าวเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมต่างๆของบ้าน พอ 20:00 น. ก็ถึงเวลาอาบน้ำ เด็กบางคนก็ดูทีวีแม่ก็จะคอยเตือนว่าอย่านอนดึกเพราะต้องแต่ตื่นเช้าเพื่อไปโรงเรียน เอฟก็ดูทีวี ประมาณ 22:00 น. ก็เข้านอน เอฟบอกว่าเวลาที่เด็กๆอยู่รวมกันในบ้านก็มีการจับกลุ่มชักชวนกันหนีออกไปเที่ยวข้างนอก ไปเล่นเกมส์ ดื่มสุรา สูบบุหรี่ซึ่งมีอยู่ประมาณ 5 - 6 คน บางครั้งก็จะทะเลาะกันบ้าง ตีกันบ้าง ถ้าจับได้ก็จะโดนลงโทษ คือ โดนซ้อม ตะ หรือ ต่อย หรือพาไปบำบัดที่สถานบำบัดในกรณีที่สูบบุหรี่หรือดื่มสุราแต่ก็ยังมีเด็กบางคนที่กลับมามีพฤติกรรมเลวแบบเดิมอีก เอฟบอกว่าเคยมีเพื่อนมาชวนตนเองเหมือนกันแต่เอฟก็ปฏิเสธไปว่า “เราไม่ทำหรอก อ้อ เราไม่สูบบุหรี่เราไม่รู้ว่าสูบบุหรี่ไปเพื่ออะไร” และยังคงเตือนเพื่อนๆ ด้วยว่า “ถ้าจะลองอย่าลองให้ติด แต่ว่าเขาก็ไม่เชื่อ เขาก็คิดแล้วก็เอาไปชวนคนอื่น บ้านผมก็กลายเป็นสิ่งมั่วสุมก็โดนแม่ตำแล้วก็ทำโทษเมื่อแม่จับได้ ผมก็บอกแล้ว” (ทำท่าชักไหล่แบบไม่สนใจ)

2.2 รับรู้การใช้ชีวิตวัยรุ่นที่ต้องอยู่ร่วมกับยาต้านไวรัส

ชีวิตที่โตมากับการกินยาต้านไวรัสทุกวันและการดูแลสุขภาพของตนเอง การที่เอฟต้องกินยาเป็นประจำทุกวันตั้งแต่อายุน้อยทำให้เอฟเคยมีความรู้สึกเบื่อในการกินยาแต่เอฟก็ไม่มีความคิดที่จะหยุดยาด้วยตนเอง เอฟบอกว่าที่ตนเองเป็นแบบนี้ก็รู้สึกแตกต่างจากคนอื่นบ้าง แต่อะไรที่เขาทำได้เราก็ทำได้เหมือนกัน เอฟได้เริ่มรับการรักษาด้วยยาต้านไวรัสตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2546 ด้วยสูตรยา GPOVIRS แล้วเปลี่ยนมาเป็นยาสูตร GPOVIR z 250 ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2548 จนถึงปัจจุบันเนื่องจากมีปริมาณของกรดแลคติกในกระแสเลือดสูง (hyperlactatemia) มีการตอบสนองต่อการรักษาดีมาก เอฟบอกว่าตอนที่เห็นเด็ก ๆ เอฟมีความรู้สึกเบื่อการกินยา เอฟเคยมีความคิดที่จะหยุดกินยาต้านไวรัส เอฟจึงมาปรึกษาแพทย์ แพทย์แนะนำเอฟว่า “โรคนี้เป็นแล้วไม่หาย ต้องกินยาเพื่อให้ร่างกายแข็งแรงถ้าไม่กินจะป่วยและตายเร็ว” แต่ปัจจุบันนี้เอฟบอกว่ารู้สึกชินกับการกินยาแล้ว การกินยาไม่รบกวนต่อการทำกิจกรรมประจำวัน ไม่มีปัญหาต่อการดำเนินชีวิต การเข้าร่วมกลุ่มในสังคมเพราะกินยาแค่ 2 มื้อ เมื่อผู้สัมภาษณ์ถามเอฟว่ามีใครสอน เอฟบอกว่าไม่มีใครบอกแต่คิดได้เองซึ่งแสดงให้เห็นว่าประสบการณ์ที่เอฟได้รับจากสิ่งแวดล้อมรอบๆ ข้างที่มีแพทย์และพยาบาลคอยให้คำแนะนำในเรื่องการกินยาอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงการอยู่ในกลุ่มเพื่อนที่ติดเชื่อและต้องกินยาต้านไวรัสทุกวันเหมือนกันมาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน และการรับรู้เกี่ยวกับความเจ็บป่วยของตนเองทำให้เอฟสามารถเรียนรู้ที่จะดูแลสุขภาพของตนเองได้และรู้ว่าสิ่งไหนที่ดีกับตนเอง ปัจจุบันเอฟบอกว่าเวลากินยาในช่วงเช้าไม่รบกวนเท่าไร แต่ช่วงเย็นมักมีอย่างอื่นให้ทำมาก มีเวลามากบางที่งานเช้า และเวลาที่มีธุระต้องออกไปข้างนอกเอฟก็จะเตรียมยาติดตัวไปด้วยแล้วอาศัยคุนาคิกตามร้านขายของชำเพื่อดูว่าถึงเวลารับประทานยาหรือยัง เอฟเป็นคนจัดยากินเอง ด้านการดูแลสุขภาพต่างๆ ไปเอฟบอกว่าในบ้านไม่มีใครให้คำแนะนำเรื่องการดูแลสุขภาพ นานมาแล้วเคยมีแพทย์เป็นผู้ให้คำแนะนำด้านการดูแลสุขภาพ แต่ปัจจุบันนี้อาศัยการหาข้อมูลด้วยตนเอง การดูแลสุขภาพตนเองก็คือการรับประทานอาหารให้ครบตามที่บ้านจัดไว้ให้ ถ้าอาหารรสชาติไม่อร่อยก็ปรุงเพิ่มจากเครื่องปรุงที่จัดไว้หรือออกไปหาอะไรทานเองข้างนอก เรื่องเพื่อนต่างเพศ และการมีเพศสัมพันธ์ เอฟเคยเข้าค่ายอบรมเรื่องอนามัยวัยเจริญพันธุ์กับทางโรงพยาบาลและมูลนิธิริรักษ์ไทย เอฟเข้าใจความแตกต่างในเรื่องของ เพศชาย - หญิง เพศสัมพันธ์ แต่ไม่สามารถอธิบายได้แต่เอฟบอกว่าตนเองเข้าใจ ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเอฟยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของตนเองรวมถึงเรื่องอนามัยวัยเจริญพันธุ์และเอฟยังต้องการผู้ดูแลที่จะคอยมาให้ความรู้ในเรื่องดังกล่าวอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เมื่อถามถึงการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ของแพทย์ พยาบาล กับการจัดค่ายเด็กของโรงพยาบาลเอฟบอกว่า “ก็ดีมีประโยชน์เหมาะสมแล้ว ถึงแม้ว่าเด็กจะไม่ฟัง เพราะส่วนมากวัยรุ่นเขาไม่ค่อยฟังเท่าไร รอ

ให้เขาใดๆ กันไปก่อนเขาจะคิดได้เอง” มีตอนหนึ่งเอฟเล่าให้ฟังว่าตนเองนั้นเคยถูกส่งตัวไปพบ นักจิตวิทยาเนื่องมาจากมีอาการซึมเศร้า นักจิตวิทยาได้ให้คำแนะนำว่าเอฟต้องพยายามพูดคุยกับ เพื่อนคนอื่นๆ ให้มากขึ้น เอฟบอกว่าตอนเด็กๆ นั้นตนเองเป็นคนพูดเก่ง เอฟมีวิธีการรับมือกับความเครียดโดยเอฟบอกว่า สามารถควบคุมอารมณ์ได้มันอยู่ที่ใจเรา เมื่อถามถึงความแตกต่างของเด็กกับวัยรุ่น เอฟตอบว่า “วัยเด็กชอบเล่นมากกว่าไม่ค่อยรู้เรื่อง แต่วัยรุ่นนี้ชอบลองชอบหาอะไรใหม่ๆ ให้ตัวเอง ที่บ้านผมเห็นเพื่อนผมสูบบุหรี่ดื่มเหล้าเขาบอกว่าช่วยคลายเครียด แต่ผมไม่ชอบ ทำแล้วได้อะไร ปฏิเสธไปเลยว่าเราไม่ทำหรอก เราไม่สูบบุหรี่เพราะไม่รู้ว่าสูบแล้วได้อะไร บางคนก็ฉลาดแต่นำไปใช้ในทางที่ผิด เช่น ทำการบ้านแทนคนที่เรียนไม่เก่ง ทำแทนเขาเลยไม่ยอมสอนคนที่เรียนไม่เก่งเลย”

2.3 รับรู้กับความรักครั้งแรกในชีวิต

เอฟเล่าให้ฟังว่าเคยมีแฟน 1 คน เป็นเด็กต่างจังหวัดรู้จักกันทางอินเทอร์เน็ต เอฟเป็นคน ที่รักแฟนมากเคยคิดถึงแฟนจนไม่สบายพอเล่าให้แฟนฟังแฟนบอกว่าเวอร์ แต่ยังไม่เคยมีอะไรกันกับแฟนเนื่องจากแฟนอยู่ต่างจังหวัดได้แต่ติดต่อกันทางอินเทอร์เน็ตและคุยกันทางโทรศัพท์เท่านั้น แฟนไม่ทราบว่าเอฟติดเชื่อและเอฟก็ไม่เคยบอก กลัวแฟนรู้ แต่ตอนนี้เลิกกันแล้ว เนื่องจากพบว่าแฟนคบกับผู้ชายอีกคนหนึ่งแล้วเอฟก็รู้จักผู้ชายคนนั้น ตอนนั้นเอฟรู้สึกเสียใจมากเอาแต่ร้องไห้เพราะเอฟเป็นคนที่รักใคร่ก็ทุ่มหมดใจให้หมดเลย ตอนร้องไห้แม่ก็มาปลอบว่า “รักใคร่ก็รักแค่ครั้งเดียวพออย่ารักหมดใจผู้หญิงมีตั้งเยอะ” เคยถามเพื่อนเรื่องแฟน เพื่อนบอกไม่ให้คบ น่าจะเชื่อเพื่อนตั้งแต่แรก เคยถามแพทย์เรื่องการมีครอบครัวว่าสามารถมีได้ไหมแพทย์ว่ามีได้แต่รอให้โตกว่านี้ก่อนที่จริงไม่ต้องมีหรอก แต่เคยถามแม่ แม่บอกว่าจะมีทำไมจะทำให้คนอื่นเดือดร้อน เอฟเลยบอกแม่ว่า “อ้าวแม่แต่บางคนที่มีเขาก็ไม่คิดนะ ” ตอนนี้อฟบอกว่า “รอให้คนมาชอบเองไม่ไปชอบใครก่อนแล้ว” จากเหตุการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเอฟต้องการความรักแบบแฟนมากกว่าความรักจากเพื่อนที่อยู่รอบข้างๆ อาจเพราะเอฟต้องการใครสักคนที่เข้าใจในตัวเอฟ เป็นคนที่เอฟไว้ใจมากพอที่จะระบายความคับข้องใจที่มีอยู่ออกมาบ้าง และรักเอฟอย่างจริงใจ

2.4 รับรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบๆข้าง

การใช้ชีวิตในโรงเรียน การเรียน เป้าหมายในอนาคตและกลุ่มเพื่อน ปัจจุบันเอฟเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนน้องเอฟบอกว่าเดือนตุลาคม พ.ศ. 2553 นี้ก็จะได้เลื่อนชั้นไปเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เรียนอีก 2 ปีก็จะจบ ผลการเรียนอยู่ในระดับพอใช้ได้เกรดเฉลี่ย 2.79 วิชาที่ได้คะแนนดีคือวิชาคณิตศาสตร์เนื่องจากเวลาอาจารย์ถามจะ

ตอบได้แต่ไม่ได้ชอบเรียนวิชาอะไรเป็นพิเศษ “วิชาที่ชอบนี้ผมไม่รู้แต่วิชาที่ตอบมาก ๆ นี้จะเป็นวิชาคณิตศาสตร์” ตอนเด็ก ๆ มีความฝันอยากเรียนทางด้านคอมพิวเตอร์ โปรแกรมเมอร์ แต่เมื่อต้องมาเรียนแบบนี้เลยเปลี่ยนความคิด ครอบมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือ อายุ 18 - 20 ปี ก่อนถึงจะไปเรียนเกี่ยวกับทางโรงแรมที่ศูนย์ฝึกออาซีฟ เนื่องจากคิดว่าขอแค่มีงานทำก็พอ ด้านกลุ่มเพื่อนเอฟไม่มีเพื่อนสนิททั้งที่บ้านและที่โรงเรียน เนื่องจากไม่ไว้ใจใครพอที่จะเล่าเรื่องต่างๆ ให้ฟังได้ ถ้ามีอะไรก็จะเก็บไว้คนเดียวไม่เล่าให้ใครฟัง “เก็บไว้ก่อนยังไม่บอกใครรอให้มีคนมาเข้าใจก่อน” เวลามีปัญหาหลายๆ ก็จะปล่อยให้หายไปเองหรือร้องไห้คนเดียว ที่โรงเรียนเอฟมีเพื่อน 1 คน ชื่อสมพรที่สามารถถามการบ้าน พูดคุยเรื่องการเรียนได้แต่ไม่เคยโทรศัพท์หากันจะคุยกันเฉพาะในเวลาเรียนเท่านั้น สมพรเป็นเด็กกำพร้าเหมือนกันแต่ไม่คิดเชื่อและอยู่ในสถานสงเคราะห์อื่น สมพรเป็นคนดีและเรียนเก่ง มีความเป็นผู้นำ เพราะมักจะได้รับเลือกให้เป็นหัวหน้ากลุ่มเวลาทำโครงการเสมอ เอฟเล่าว่าเคยมีเด็กผู้หญิงคนหนึ่งมาบอกว่าเป็นเพื่อนสนิทแต่ตนเองยังสงสัยว่าผู้หญิงจะมาเป็นเพื่อนสนิทได้อย่างไรไม่แน่ใจก็เลยไม่ยอมคุยกับเขา บางครั้งก็มีเพื่อนมาถามเรื่องที่ว่าเอฟมีรอยตุ่มจากบริเวณผิวหนังเอฟก็จะบอกเพื่อนว่าตนเองเป็นไข้ไม่สบายเลยมีตุ่ม

ในด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนที่บ้านจะมีการจัดค่ายอบรมจริยธรรมที่วัดป่าดาราภิรมย์ ซึ่งแต่ก่อนทุกปีจะพากันไปเที่ยวนอกสถานที่แต่ตอนหลังเปลี่ยนมาเป็นการจัดค่ายอบรมแทน ส่วนตัวแล้วไม่ชอบแต่ไม่เคยเกลียดเพราะเขาจะบังคับ ยกเว้นเฉพาะคนที่ต้องไปโรงเรียนเท่านั้น เอฟบอกว่าในบ้านมีอินเตอร์เน็ตน้อยไม่เพียงพอกับความต้องการของเด็ก ส่วนมากพวกเด็กๆ จะออกไปเล่นกันข้างนอก ตัวเอฟเองจะไป 2 - 3 วันต่ออาทิตย์ หรือ 1 วันต่ออาทิตย์ บางครั้งก็จะไม่ไป ส่วนมากก็จะไปเล่นเกมส์, MSN, Hi 5 เป็นต้น เวลาออกไปข้างนอกต้องมีการขออนุญาตแม่ก่อนทุกครั้ง เอฟเคยขอแม่ออกไปเล่นเกมส์ แม่บอกให้กลับไม่เกิน 16:00 น. เมื่อถามถึงกิจกรรมที่เคยเข้าร่วมก็จะเป็นการแข่งขันกรีฑาเพื่อเชื่อมสัมพันธ์ภาพระหว่างบ้านปีละครั้งมีเฉพาะสถานสงเคราะห์จากที่อื่น เช่น บ้านวายุ เอ็ม ซี เอ เป็นต้น

จากเรื่องเล่าของเอฟข้างต้นได้แสดงให้เห็นถึงการรับรู้ตนเองของเอฟทั้ง 3 ด้าน ดังนี้ การรับรู้ตัวตนของเอฟด้านร่างกายว่าเป็นเด็กที่หน้าตาดีถ้ามองในระยะไกลๆ แต่ถ้ามองใกล้ๆ จะเห็นสิ่วบนใบหน้า เป็นเด็กโดดเดี่ยวอ้างว้าง ชอบแยกตัวเองจากเพื่อนคนอื่นๆ ซึ่งสาเหตุอาจมาจากการที่เอฟต้องอยู่คนเดียวในตอนกลางวันในขณะที่เพื่อนคนอื่นๆ ไปเรียนหนังสือเพราะเอฟเรียนการศึกษานอกระบบที่มีเรียนเฉพาะวันอาทิตย์เท่านั้น และเอฟก็ไม่มีเพื่อนสนิทที่โรงเรียน เพราะกลัวว่าจะมีคนทราบเกี่ยวกับการติดเชื่อของตนเอง แต่ส่วนมากเอฟจะมีเพื่อนในโลกอินเตอร์เน็ตมากกว่าเนื่องมาจากว่าในสังคมออนไลน์นั้นไม่มีความจำเป็นที่เราต้องแสดงตัวตนที่เป็นจริงของเราออกมาให้คนอื่นรับรู้ ทำให้เอฟรู้สึกปลอดภัยในการที่จะสื่อสารกับคนอื่นๆ อีกทั้ง

สภาพความเป็นอยู่ภายในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้าที่เด็กติดเชื่อต้องมาอยู่รวมกันในบ้านหลังเดียวกัน ทำให้เอฟโหยหาความรัก ความเข้าใจ และอยากมีใครสักคนที่พอจะช่วยรับฟังความในใจของเอฟ เป็นคนที่เอฟรู้สึกไว้วางใจ ซึ่งเอฟได้บอกในขณะที่ให้การสัมภาษณ์ว่า “เก็บไว้ก่อนยังไม่บอกใคร รอให้มีคนมาเข้าใจก่อน” หรือ “ผมไม่ค่อยอยู่กับใครรอให้เขามาอยู่กับเราก่อน” ทำให้ดูเหมือนว่า เอฟเป็นเด็กแยกตัวและมีปัญหาทางด้านจิตใจและการปรับตัวอีกด้วยเนื่องจากเอฟเคยถูกส่งตัวไป พบจิตแพทย์มาก่อน แต่เอฟก็มีวิธีระบายความเครียดโดยการร้องไห้หรือปล่อยให้ตนเองลืมนเรื่องราวต่างๆ ไปเอง ซึ่งปัจจัยที่ทำให้เอฟเกิดการรับรู้ตนเองนั้นอาจมาจากการใช้คำพูดชักจูงให้เอฟรู้สึกว่า ตนเองนั้นมีคุณค่าจากการที่เอฟเข้าร่วมเป็นตัวแทนเยาวชนทำงานด้านเอดส์ที่เปิดโอกาสให้เอฟได้ แสดงออกทางด้านความคิดผ่านการทำกิจกรรมต่างๆ ทำให้เอฟเกิดทักษะด้านต่างๆ ดังนี้

ทักษะทางด้านความคิด : ทักษะการคิดสร้างสรรค์และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จากคำบอกเล่าของเอฟที่บอกว่ารู้สึกชินกับการกินยาแล้ว การกินยาไม่รบกวนต่อการทำกิจวัตรประจำวัน ไม่มีปัญหาต่อการดำเนินชีวิต การเข้าร่วมกลุ่มในสังคมเพราะกินยาแค่ 2 มื้อ เมื่อผู้สัมภาษณ์ถามเอฟว่ามีใครสอน เอฟบอกว่าไม่มีใครบอกแต่คิดได้เองซึ่งแสดงให้เห็นว่า ประสบการณ์ที่เอฟได้รับจากสิ่งแวดล้อมรอบๆข้างที่มีแพทย์และพยาบาลคอยให้คำแนะนำในเรื่อง การกินยาอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงการอยู่ในกลุ่มเพื่อนที่ติดเชื่อและต้องกินยาด้านไวรัสทุกวัน เหมือนกันมาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันและการรับรู้เกี่ยวกับความเจ็บป่วยของตนเองทำให้เอฟสามารถ เรียนรู้ที่จะดูแลสุขภาพของตนเองได้และรู้ว่าสิ่งไหนที่ดีกับตนเอง

ทักษะทางด้านสังคม: ทักษะการแก้ไขปัญหา เอฟบอกว่าเวลาที่มึนระต้องออกไปข้างนอกเอฟก็จะเตรียมยาติดตัวไปด้วยแล้วอาศัยคุณาพิกาตามร้านขายของชำเพื่อดูว่าถึงเวลา รับประทานยาหรือยัง

ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพเห็น ได้จากการที่เอฟบอกว่าที่บ้านเอฟเห็น เพื่อนสูบบุหรี่ ดื่มเหล้า เขาบอกว่าช่วยคลายเครียด แต่เอฟไม่ชอบ ทำแล้วได้อะไร ปฏิเสธไปเลยว่า “เราไม่ทำหรอก เราไม่สูบบุหรี่เพราะไม่รู้ว่าสูบแล้วได้อะไร” ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลจากการที่เอฟเป็นเด็กชอบแยกตัวเองจากเพื่อนคนอื่นๆ ทำให้เอฟมักจะนั่งอยู่เงียบๆหรืออ่านหนังสือการ์ตูนเวลาที่รอเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ หลังจากเสร็จจากการช่วยจัดสถานที่ ทักษะการจัดการอารมณ์และความเครียดเอฟมีวิธีระบายความเครียดโดยการร้องไห้หรือเวลามีปัญหาหลายๆ ก็ จะปล่อยให้หายไปเอง

ทักษะทางด้านจิตใจ: ทักษะตระหนักรู้ในตนเองเอฟรู้ว่าตนเองติดเชื่อแต่เมื่อมีเพื่อนที่ โรงเรียนมาถามเกี่ยวกับรอยตุ่มจางบริเวณผิวหนังเอฟจะบอกว่าเกิดจากการไม่สบายเป็นไขเลยมีตุ่ม ขึ้นมาเนื่องจากเอฟเป็นเด็กที่มีโลกหลายด้านทั้ง โลกในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้าที่อยู่ร่วมกับเพื่อนคน

อื่นๆที่ติดเชื่อ โลกในอินเทอร์เน็ต โลกนอกสถานเลี้ยงเด็กกำพร้าที่เอฟไม่ค่อยได้ออกมาสัมผัสมากเท่าไร เอฟจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเปิดเผยผลการติดเชื่อกับใคร

3. เด็กหญิง “ซี” ตัวแทนของชีวิตที่ขาดความสมบูรณ์ทางด้านครอบครัว

ซีเล่าว่าแม่เสียชีวิตแล้ว พ่อยังมีชีวิตอยู่แต่อยู่ต่างจังหวัดกับครอบครัวใหม่ซีมีน้องสาวต่างมารดา 1 คน บิดาป่วยเป็นโรคพิการทางสายตาศัญชาติของบิดาช่วยเหลืออยู่ ซื่ออาศัยอยู่กับป้าและลุง ป้าเสียชีวิตเมื่อ 3 ปี ที่ผ่านมาจากอุบัติเหตุ ปัจจุบันซื่ออาศัยอยู่กับลุงในบ้านปูนชั้นเดียว 2 คน ในหมู่บ้านชนบทเนื่องจากลูกชายคนโตของลุงแต่งงานแล้วแยกครอบครัวออกไป ลูกสาวเพิ่งเรียนจบกำลังหางานทำในตัวเมือง ลุงมีอาชีพค้าขายรายได้ประมาณ 5,000 บาทต่อเดือน ซีได้รับค่าจ้างจากลุงวันละ 50 บาท บางทีบิดาก็ช่วยขอทุนการศึกษาแล้วส่งมาให้บ้างเป็นครั้งคราว ซีบอกว่าปิดเทอมนี้ (อาทิตย์หน้า) บิดาจะพาครอบครัวมาเยี่ยมซี (สังเกตหน้าตาเวลาที่ซีพูดถึงพ่อมีความสุขมาก แววตาสดใส) งานอดิเรกคือชอบดูทีวี กิจวัตรประจำวัน ซีบอกว่าในช่วงวันจันทร์ถึงวันศุกร์ก็จะตื่นเข้ามาทำอาหารให้ลุงรับประทาน จากนั้นก็จะไปโรงเรียนกลับจากโรงเรียนก็ทำงานบ้านและทำอาหารเย็นรอลุง หลังรับประทานอาหารเย็นเสร็จก็ดูทีวีกินยาต้านไวรัสแล้วก็เข้านอนส่วนในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ตอนเช้าก็จะตื่นมาทำความสะอาดบ้าน ทำอาหารเช้าให้ลุง หลังจากที่ลุงออกไปทำงานแล้ว ตอนสายเพื่อนๆ ในหมู่บ้านเดียวกันเนื่องจากกลุ่มเพื่อนที่โรงเรียนกับเพื่อนที่บ้านจะเป็นกลุ่มเดียวกันก็จะมาเที่ยวที่บ้านก็จะชวนกันอ่านหนังสือ ดูทีวี ฟังเพลง หรือชวนกันออกไปขี่รถจักรยานยนต์รอบๆหมู่บ้าน ตอนเย็นก็กลับมาทำงานบ้านอีกรอบและทำอาหารเย็นรอลุง ซีบอกว่าไม่มีกิจกรรมไหนที่ไม่ชอบทำเลย การที่ซีอยู่กับลุงเพียง 2 คน ในบ้านทำให้ซีเกิดการเรียนรู้ที่จะรับผิดชอบตนเองในการช่วยลุงทำงานบ้าน การดูแลบ้านรวมถึงการดูแลตนเองอีกด้วย

3.1 รับรู้การใช้ชีวิตวัยรุ่นที่ต้องอยู่ร่วมกับยาต้านไวรัส

ชีวิตที่โตมากับการกินยาต้านไวรัสและการดูแลสุขภาพ การที่มีโรคประจำตัวคือโรคหืดหอบนอกเหนือจากการติดเชื่อทำให้ซีรับรู้ว่าคุณเองนั้นแตกต่างจากคนอื่นและเพิ่มความสนใจในการดูแลสุขภาพของตนเองมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม ซีรับรู้ตัวคุณว่าตนเองนั้นแตกต่างจากเพื่อนคนอื่นๆเนื่องจากเพื่อนๆมีสุขภาพที่แข็งแรงทำอะไรได้ทุกอย่างแต่ซีมีโรคประจำตัวคือโรคหืดหอบ เวลาออกกำลังกายก็จะเหนื่อยง่ายกว่าเพื่อนๆ ส่วนเรื่องของสถานะการติดเชื่อเอช ไอ วี ซีรู้สึกกลัวว่าถ้าคนอื่นๆทราบก็จะรังเกียจตนเองแต่ก็มีเพื่อนบางคนที่ไม่ทราบแต่ก็ไม่แสดงอาการรังเกียจ แต่ในเรื่องของการกินยาต้านไวรัส ซีบอกว่าการกินยาไม่ใช่เป็นสิ่งที่น่าเบื่อเลยสำหรับซีและยังไม่เคยมีความรู้สึกที่ไม่อยากกินยา ซีได้เริ่มรับการรักษาด้วยยาต้านไวรัสตั้งแต่เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2545

จนถึงปัจจุบัน มีการตอบสนองต่อการรักษาดีมาก ซึ่งบอกว่าตอนนี้เวลากินยาก็ไม่มีการเตือนแล้ว เพราะตอนนี้กินยาแค่วันละครั้งเดียวตอนเย็นเท่านั้น ถ้ามีฤทธิ์ที่ต้องออกไปข้างนอกตอนเย็นวันหยุด สุดสัปดาห์ ก็จะเอายาพกติดตัวไปกินด้วยเนื่องจากเพื่อนๆทราบอยู่แล้วว่าซึ่งเป็นโรคที่ติดต้องกินยาเป็นประจำ บางทีต้องพ่นยาถ้ามีอาการหอบมากๆ (ส่วนมากจะมีอาการมากในช่วงหน้าฝนกับหน้าหนาว) ด้านการดูแลสุขภาพต่างๆ ไปลงก็พยายามจะเตือนให้ทานอาหารมากๆเนื่องจากซีตัวเล็ก และทานข้าวน้อย เวลาอากาศเย็นๆก็จะคอยเตือนให้นอนห่มผ้าหรือสวมเสื้อผ้าหนาๆเนื่องจากป่วยเป็นโรคที่ติดหอบ ลุงมักจะดูแลเวลาออกไปข้างนอกบ้านแล้วไม่สวมเสื้อแขนยาวเนื่องจากซีสุขภาพไม่ดี เวลาที่มีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องอนามัยวัยเจริญพันธุ์ในเพศหญิงก็จะปรึกษาเพื่อน แพทย์ และครูสอนวิชาสุขศึกษาจะช่วยสอนเกี่ยวกับเรื่องอนามัยวัยเจริญพันธุ์ การมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยให้ด้วย การมีเพื่อนต่างเพศและการมีเพศสัมพันธ์ ซีมีแฟน 1 คน แต่อยู่ต่างหมู่บ้านกันไม่เคยไปไหนด้วยกันตามลำพัง อาศัยเพียงการโทรศัพท์คุยกัน แฟนทราบเรื่องการติดเชื้อแต่ไม่ได้ว่าอะไรก็ให้กำลังใจแก่ซี ลุงไม่ห้ามเรื่องมีแฟนแต่บอกว่าห้ามมีอะไรเกินเลยถ้ามีปัญหาอะไรก็ให้มาปรึกษาได้

3.2 รับรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบๆข้าง

ชีวิตในโรงเรียน การเรียน เป้าหมายในอนาคตและกลุ่มเพื่อน ซีเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนประจำอำเภอห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ประมาณ 72 กิโลเมตร มีผลการเรียนอยู่ในระดับพอใช้ได้เกรดเฉลี่ยประมาณ 2 กว่าๆ วิชาที่ชอบเรียนคือวิชาการงาน ชีวภาพ ในอนาคตว่า อยากเป็นเซฟ แต่ยังไม่ได้มีการวางแผนทางการไปสู่ความฝันว่าจะทำอย่างไรหรือให้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เทอม 2 ก่อนถึงค่อยคิด ซีเคยเจ็บป่วยรุนแรงจนต้องพักการเรียนไปช่วงหนึ่งพอกลับมาเรียนก็ต้องเรียนกับรุ่นน้องแต่ตัวเองก็ยังตัวเล็กกว่ารุ่นน้องจึงคิดว่าเป็นจุดด้อย กลุ่มเพื่อนในโรงเรียนและในหมู่บ้านจะเป็นกลุ่มเดียวกันเพราะเรียนที่เดียวกันอยู่ในหมู่บ้านเดียวกันซึ่งมีอยู่ 4 คน แต่มีเพียง 1 คนที่สามารถเล่าเรื่องที่เป็นความลับให้ฟังได้แต่ไม่สามารถบอกได้ว่าทำไมถึงเป็นเพื่อนคนนี้ ไม่สามารถตอบได้ว่าทำไมถึงคบเพื่อนกลุ่มนี้ได้มานาน กิจกรรมที่ทำร่วมกันคือ จักรถจักรยานยนต์ไปเที่ยวตามหมู่บ้าน ไปตามบ้านเพื่อน อ่านหนังสือ ฟังเพลง และดูทีวี ซึ่งบอกว่าเด็กกับวัยรุ่นมีความแตกต่างกัน เด็กชอบเล่น แต่วัยรุ่นชอบลอง อยากรู้ อยากเห็น ไม่ชอบอยู่บ้าน คิดเพื่อน เพราะเวลาไม่มีอะไรก็ถามก็ปรึกษาเพื่อนได้

ชุมชนที่อาศัยอยู่เป็นชุมชนชนบท กิจกรรมในชุมชนที่เข้าร่วมคือ การพัฒนาหมู่บ้าน การอบรมเรื่องต่อต้านยาเสพติด ซีไม่มีปัญหาในการเข้าร่วมกิจกรรมกับทางชุมชน และซีอยากให้ชุมชนจัดอบรมเกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติด การมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย แสดงว่าซี

ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาที่พบในเด็กวัยรุ่นส่วนใหญ่ คือการติดยาเสพติดหรือการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัยรวมถึงการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์

จากเรื่องราวของซีข้างต้นได้แสดงให้เห็นถึงการรับรู้ตนเองในด้านต่างๆของซี ได้แก่ การรับรู้ตนเองทางด้านร่างกายซีบอกว่าตนเองนั้นมีรูปร่างผอมไป ตัวเล็ก อยากรู้ตัวสูงมากกว่านี้ ซีเล่าว่าตนเองเคยเจ็บป่วยรุนแรงจนต้องพักการเรียนไปช่วงหนึ่งพอกลับมาเรียนก็ต้องเรียนกับรุ่นน้องแต่ตัวเองก็ยังตัวเล็กกว่ารุ่นน้องจึงคิดว่าเป็นจุดด้อย ซีมีผลการเรียนอยู่ในระดับพอใช้ได้เกรดเฉลี่ยประมาณ 2 กว่าๆ และซียังบอกว่าตนเองนั้นแตกต่างจากคนอื่นเนื่องจากคนอื่นสุขภาพดีสามารถทำกิจกรรมได้มากกว่าตนเองเพราะตนเองเจ็บป่วยเป็นโรคหืดหอบ แต่บอกว่าตนเองมีข้อดีคือ เป็นคนที่เพื่อนบอกว่าคบแล้วมีความสุข เป็นคนเฮฮา ร่าเริง คบด้วยแล้วสบายใจ ด้านการรับรู้ตนเองทางด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งซีได้บอกว่าตนเองอยู่กับลุงในบ้านปูนชั้นเดียวในหมู่บ้านชนบทซึ่งชุมชนที่ซีอาศัยอยู่นี้มีเพื่อนๆของซีซึ่งเรียนที่โรงเรียนเดียวกันกับซีอยู่ด้วย นอกจากนี้ซียังมีลุงที่คอยห่วงใยคอยเตือน คอยให้คำแนะนำกับซีพร้อมที่จะเป็นที่ปรึกษาให้ซีตลอดเวลาและจากการที่ซีเคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับความเจ็บป่วยที่รุนแรงทำให้ซีรับรู้ถึงความสำคัญของการดูแลสุขภาพของตนเอง รวมถึงการกินยาต้านไวรัสอีกด้วย ส่วนทักษะในการดำเนินชีวิตของซีด้านต่างๆ มีดังนี้

ทักษะทางด้านความคิด : ซีอยากให้ชุมชนจัดอบรมเกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติด การมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย แสดงว่าซีตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาที่พบในเด็กวัยรุ่นส่วนใหญ่ คือการติดยาเสพติดหรือการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัยรวมถึงการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์

ทักษะทางด้านสังคม : เนื่องจากกลุ่มเพื่อนที่โรงเรียนกับเพื่อนที่บ้านจะเป็นกลุ่มเดียวกันจะมาเที่ยวที่บ้านจะชวนกันอ่านหนังสือ ดูทีวี ฟังเพลง หรือชวนกันออกไปขี่รถจักรยานยนต์รอบๆหมู่บ้าน ส่วนกิจกรรมในชุมชนที่เข้าร่วมคือ การพัฒนาหมู่บ้าน การอบรมเรื่องต่อต้านยาเสพติด ซีไม่มีปัญหาในการเข้าร่วมกิจกรรมกับทางชุมชน

ทักษะทางด้านจิตใจ : ทักษะตระหนักรู้ในตน การที่ซีมีโรคประจำตัวคือโรคหืดหอบ นอกเหนือจากการคิดเชื่อทำให้ซีรับรู้ว่าตนเองนั้นแตกต่างจากคนอื่นและเพิ่มความสนใจในการดูแลสุขภาพของตนเองมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม ซีรับรู้ตัวตนว่าตนเองนั้นแตกต่างจากเพื่อนคนอื่นๆ เนื่องจากเพื่อนๆ มีสุขภาพที่แข็งแรงทำอะไรได้ทุกอย่างแต่ซีมีโรคประจำตัวคือโรคหืดหอบเวลาออกกำลังกายก็จะเหนื่อยง่ายกว่าเพื่อนๆ แต่ในเรื่องของการกินยาต้านไวรัส ซีบอกว่าการกินยาไม่ใช่เป็นสิ่งที่น่าเบื่อเลยสำหรับซีและยังไม่เคยมีความรู้สึกที่ไม่อยากกินยา

4. เด็กชาย"ดี"ตัวแทนของตัวคนที่เติมเต็มด้วยกิจกรรมอาสาสมัครทำงานด้านเอช ไอ วี

ดีเป็นเด็กที่ไม่ค่อยพูดและไม่ค่อยกล้าแสดงออกทางเจ้าหน้าที่ขององค์กรเอกชนด้านเอดส์ จึงพยายามชักชวนดีให้เข้าร่วมทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้ดีเป็นเด็กกล้าพูดกล้าแสดงออก ปัจจุบันดีเป็นเด็กแกนนำเยาวชนคิดเชื้อเอชไอวีและเข้าร่วมกิจกรรมมากมายทั้งอัดละครวิทยุ และ ถ่ายกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเอช ไอ วี/เอดส์ต่างๆ ดีเล่าถึงตนเองว่าบิดาของดีเสียชีวิตตั้งแต่ดียงเรียนอยู่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ดิอาศัยอยู่กับแม่ คุณตา - คุณยาย ต่อมาน้ำชาของดีและครอบครัวก็ได้ย้ายมา อยู่ด้วย ซึ่งมารดาของดีมีอาชีพขายขนมและรับจ้างทำความสะอาดให้ญาติ ส่วนน้ำชาของดีมีอาชีพทำ ขายขนมเหมือนกัน ดีเล่าว่าตนเองนั้นทราบผลการคิดเชื้อเมื่อไปรับยาที่โรงพยาบาลแห่งหนึ่งเพราะ ได้ยื่นพื้ที่ห้องยาเขาพูดกัน อีกทั้งมีเพื่อนๆ ล้อตอนเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ตอนนั้นดีรู้สึกอาย และร้องไห้ พอแม่มาบอกว่าตนเองคิดเชื้อก็เลยมีความรู้สึกเฉยๆ เมื่อถามถึงกิจวัตรประจำวันดีเล่า ให้ฟังว่าถ้าเป็นวันธรรมดาช่วงเปิดเทอมก็ตื่นเช้ามากินยาต้านไวรัสตอน 7:00 น. หลังจากนั้นก็จะขี่ รถจักรยานยนต์ไปโรงเรียนที่อยู่ห่างจากบ้านเพียง 3 กิโลเมตร (เมื่อก่อนน้ำจะเป็นคนไปส่งพอโต ขึ้นเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก็ขี่รถจักรยานยนต์ไปโรงเรียนเอง) กลับมาถึงบ้านตอนเย็นก็ดูทีวี คุย โทรศัพท์กับเพื่อน รับประทานอาหารเย็น กินยาต้านไวรัสตอน 19:00 น. แล้วเข้านอน ถ้าเป็นวัน พุธหัสบดี วันศุกร์ วันเสาร์จะไปช่วยน้ำขายขนมที่ห้างสรรพสินค้ากลับมาถึงบ้านประมาณ 4 - 5 ทุ่ม แล้วก็เข้านอน น้ำให้ค่าจ้างครั้งละ 100 บาท แต่ก็ซื้อขนมให้ทานทุกอย่างที่อยากทานและดีก็ไม่ลืมที่จะเตรียมยาไปกินด้วยทุกครั้ง ถ้าเป็นวันเสาร์ - อาทิตย์ ก็จะนอนดูทีวี คุยโทรศัพท์กับเพื่อน ชัก เสื้อผ้าพวกชุดนักเรียนและถุงเท้า พอมีเวลาว่างในตอนบ่ายก็จะไปเล่นเกมที่ร้านเกมส์ในหมู่บ้าน กิจกรรมที่ไม่อยากทำคือซักผ้าซึ่งดีจะรับผิดชอบซักเฉพาะเสื้อผ้าของตนเองเท่านั้นเพราะ โตแล้วดี บอกว่าถ้ามีคนทำให้ก็คงจะดี ส่วนงานบ้านแม่กับยายจะช่วยกันทำส่วนใหญ่จะไม่ค่อยได้ทำ บางที จะมีช่วยกรอกน้ำใส่ขวด กวาดบ้าน ถูบ้านบ้าง เวลามีคนใช้ถึงจะทำแต่ไม่ค่อยมีใครใช้และตนเอง เป็นคนที่ขี้ลืมด้วย บางทีกำลังดูทีวีอยู่ยายใช้ให้กรอกน้ำใส่ขวดดีก็ไม่ยอมลุกขึ้นมาทำเสียที่ยากก็เกิด ความรำคาญก็จะมาทำเอง ถ้าเป็นช่วงปิดเทอมจะเข้านอนดึกประมาณ 5 ทุ่มเป็นอย่างต่ำ ตื่น ประมาณ 10 โมงเช้า (แต่จะปลุกโทรศัพท์มือถือเพื่อกินยาและแม่จะมาเรียกตอน 7:10 น. เพื่อเตือน เรื่องกินยา ก็จะหยิบยามากินแล้วนอนต่อ) ตื่นมาก็จะซักผ้าถ้ามีผ้าให้ซัก ประมาณเที่ยงก็จะไปเล่น เกมคอมพิวเตอร์ที่ร้านเกมส์ในหมู่บ้าน ถ้าเป็นวันพุธหัสบดี วันศุกร์ วันเสาร์ก็จะตื่นมาตอน 10:00 น. แล้วไปช่วยน้ำทำขนม จากนั้นก็นำขนมไปขายที่ห้างสรรพสินค้ากับน้ำกลับมาถึงบ้านประมาณ 4 - 5 ทุ่ม ก็เข้านอน ดีบอกว่าตนเองชอบไปช่วยน้ำขายขนม

4.1 รับรู้การใช้ชีวิตวัยรุ่นที่ต้องอยู่ร่วมกับยาต้านไวรัส

ชีวิตที่โตมากับการกินยาต้านไวรัสและการดูแลสุขภาพของตนเอง ดิบอกว่ามีเพื่อนบางคนที่รู้มาเองว่าดิคิดเชื่อแต่เพื่อนไม่เคยมาถามว่าเป็นความจริงหรือไม่ แต่ถ้ามีคนมาถามก็จะบอกว่าไม่ได้คิดเชื่อ กับคนข้างบ้านก็รู้ว่าดิคิดเชื่อแต่ก็ไม่ได้แสดงท่าทางว่ารังเกียจ เรื่องการกินยาต้านไวรัสดิไม่เคยมีความคิดที่จะไม่กินยา สามารถกินยาได้ตลอด การกินยาเคยเป็นอุปสรรคในการดำเนินชีวิตของดิซึ่งดิบอกว่ามีมาก่อนตอนที่กินยาตอน 8:00 น. ก็กินยาไม่ทันเพราะต้องรีบไปโรงเรียนแต่พอปรับเวลากินยามาเป็น 7:00 น. ก็ไม่มีอุปสรรคแล้ว เวลาที่ต้องไปเข้าค่ายดิก็จะเตรียมยาไปด้วย ดิเป็นคนกินยาถ่ายพอถึงเวลาที่ต้องกินยาดิก็จะรีบหยิบยาใส่ปากอย่างรวดเร็วแล้วรีบไปหาน้ำดื่ม ดิเล่าว่าตนเองนั้นเคยไปเข้าค่ายกับทางโรงพยาบาลซึ่งมีการอบรมเกี่ยวกับความมีวินัยในการกินยาเนื่องจากมีเด็กบางคนที่ไม่กินยา สาเหตุที่เด็กคนอื่นไม่กินยาเนื่องจากติดเพื่อน ไปอยู่บ้านเพื่อน ไม่ค่อยกลับบ้านทำให้ไม่กล้ากินยาต่อหน้าเพื่อนเพราะกลัวเพื่อนรู้ว่าตนเองติดเชื่อ ดิก็จะเป็นตัวแทนไปให้คำแนะนำเรื่องกลวิธีในการกินยา ด้านการดูแลสุขภาพทั่วไป ดิไม่ชอบออกกำลังกายแต่ดิจะรู้ด้วยตนเองว่าควรกินอะไรไม่ควรกินอะไรแต่แม่จะบังคับให้กินผักเพราะเมื่อก่อนดิไม่ชอบกินผัก ตอนนี้สลัดก็กินได้แล้ว ดิได้รับการอบรมเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย ความแตกต่างระหว่างเพศจากหลายๆ หน่วยงาน แต่เวลามีปัญหาทางเพศดิไม่ค่อยปรึกษาใคร บางที่มีเพื่อนผู้หญิงมาคุยด้วยก็จะรู้สึกไม่ค่อยชอบ ดิบอกว่าตอนนี้ยังไม่มีแฟน แต่ดิก็อยากมีครอบครัว แต่ก็กังวลว่าความเจ็บป่วยจะมีผลต่อการมีครอบครัวเพราะลูกและแฟนก็จะติดเชื่อไปด้วย

ชีวิตในโรงเรียน การเรียน เป้าหมายในอนาคต และกลุ่มเพื่อน ดิเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนประจำอำเภอใกล้ตัวเมืองเชียงใหม่ ซึ่งโรงเรียนเป็นโรงเรียนรัฐบาลมีตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อยู่ห่างจากบ้านประมาณ 3 กิโลเมตร ลักษณะของโรงเรียนจะไม่มีห้องเรียนประจำแต่จะเป็นแบบเดินเรียน ดิได้รับการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาจากองค์กรเอกชนด้านเอดส์ ดิเป็นเด็กที่มีผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลางเกรดเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 2.8 แต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 การเรียนยากขึ้นคงจะได้เกรดไม่มาก ดิชอบเรียนวิชาสังคม ไม่เก่งวิชาคณิตศาสตร์กับภาษาอังกฤษ ดิคิดว่าพอเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จะไปเรียนทางด้านสายอาชีพ ตอนแรกดิอยากจะเรียนทางด้านช่างและทางด้านอิเล็กทรอนิกส์แต่น้ำซึ่งเคยเรียนช่างมาก่อนบอกว่าถ้าไปเรียนทางด้านช่างจะหนักเกินไปสำหรับดิเนื่องจากน้ำเป็นกังวลกับสุขภาพและความเจ็บป่วยของดิจึงแนะนำดิให้เรียนทางด้านอิเล็กทรอนิกส์แทนเพราะเรียนง่ายและงานก็สบายกว่านั่งเก้าอี้ไป ดิได้วางแผนไว้ว่าถ้าเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก็จะไปเรียนต่อทางด้านอิเล็กทรอนิกส์ที่วิทยาลัยเทคนิคเชียงใหม่หรือที่สารพัดช่าง เมื่อถามถึงกลุ่มเพื่อนสนิทว่ามีกี่คนดิบอกว่ามีเยอะมากเพราะดิก็สนิทกับเขาไปหมดสามารถคุยกับเพื่อนผู้ชายทุกคนในห้องได้ เวลา

ทำงานกลุ่มถ้ามีคนมาเรียกก็ไปอยู่กลุ่มเดียวกับเขา ถ้าไม่มีก็เดินออกไปหากกลุ่มเอง ถ้าเป็นกลุ่มเพื่อนที่ไปเที่ยวด้วยกันก็มีประมาณ 5 - 6 คน ซึ่งดีชอบไปเที่ยวตามถนนคนเดิน ไปงานวันเกิดเพื่อนที่บ้านเพื่อนบ้าง ดีเล่าว่าตนเองเคยไปจีรรถจักรยานยนต์เที่ยวตอนกลางคืนรอบๆ ตัวเมืองเชียงใหม่และไปถ่ายรูปที่อนุสาวรีย์สามกษัตริย์กับเพื่อนกลับบ้านประมาณ 1:30 น. แม่โทรศัพท์ตามแล้วแต่แบตเตอรี่โทรศัพท์มือถือหมดเสียก่อนเพราะเพื่อนยืมไปฟังเพลงทำให้แม่เป็นห่วงและโกรธดี แต่ดีก็ไม่เถียงแม่เพราะกลัวแม่โกรธและเสียใจจึงฟังแม่และเลี้ยงไปนอน รอให้แม่หายโกรธแล้วค่อยกลับมาคุยกับแม่ ดีเล่าว่าตนเองเคยลองสูบบุหรี่มาแล้วแค่เพียงครั้งเดียวเพราะเพื่อนชวนและที่ไม่สูบบุหรี่ต่อเพราะดีรู้ว่าการสูบบุหรี่นั้นไม่ดีและไม่ดีประโยชน์ต่อสุขภาพ เวลาไปเที่ยวแล้วเพื่อนจะยื่นซองชวนดื่มสุรา หรือสูบบุหรี่ก็จะปฏิเสธไปว่าไม่ทำและจะเลี้ยงไปดื่มน้ำอัดลมแทน แต่ดีมีเพื่อนสนิทจริงๆ แค่ 2 คน ดีไม่เคยปรึกษาปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนเลย แต่เพื่อนมักจะมาขอให้ดีช่วยเป็นตัวกลางไกล่เกลี่ยปัญหาเรื่องเพื่อนกับแฟนเพราะดีรู้จักกับแฟนเพื่อนทุกคน เรื่องการเรียนดีจะปรึกษาน้ำมากกว่า ส่วนเพื่อนในหมู่บ้านก็จะเป็นเพื่อนตามร้านเกมส์ เพราะเพื่อนที่มีอายุเท่ากับดีก็เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 กันหมดแล้วและก็จะไปเรียนพิเศษวันเสาร์และวันอาทิตย์เป็นส่วนมากก็จะไม่ค่อยได้เจอกัน การสร้างสัมพันธ์ภาพกับคนอื่นๆ ถ้าหยิ่งๆ ก็จะหยิ่งตอบไม่ทัก แต่ถ้าไปเข้าค่ายคนเดียวก็จะไปทักคนที่เขาอยู่คนเดียวก่อน ไม่ไปทักคนที่อยู่รวมกลุ่มกัน ดีบอกว่าเด็กกับวัยรุ่นแตกต่างกันเด็กก็จะไม่ค่อยรู้อะไรไม่ค่อยโกรธ วัยรุ่นอารมณ์ร้อน อารมณ์แปรปรวน คิดเพื่อนบางที่เพื่อนชวนดื่มสุรา สูบบุหรี่ก็จะทำตามได้ง่าย

จากเรื่องเล่าของดีข้างต้นได้แสดงให้เห็นว่าดีมีการรับรู้ว่าคุณลักษณะด้านร่างกายว่าตนเองเป็นคนหน้าตาดีถ้าผิวขาวกว่านี้คงจะรูปหล่อ ส่วนสูงพอดี แต่อยากมีน้ำหนักเพิ่มขึ้นเป็น 55 กิโลกรัมตอนนี้ น้ำหนักมีเพียง 49 กิโลกรัม ดีเป็นเด็กที่มีผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ดีเติบโตมาในชุมชนบ้านจัดสรรและอาศัยอยู่ในครอบครัวขนาดใหญ่ที่ประกอบด้วยมารดาเนื่องจากบิดาเสียชีวิตแล้วและเครือญาติที่มี ตายาย ครอบครัวของน้ำชาย ดีรับรู้ว่าคุณลักษณะเด็กดีที่มีความแตกต่างจากเด็กวัยรุ่นทั่วไป คือ การที่ต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี และการกินยาต้านไวรัสทุกวัน และการที่ต้องดูแลสุขภาพของตนเองมากกว่าปกติ แต่ดีก็ยังคงมีความเป็นวัยรุ่นเหมือนกับเด็กวัยรุ่นคนอื่นๆ คือ คิดเพื่อน ชอบเล่นเกม ชอบลอง เช่น การลองสูบบุหรี่ ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ตนเองของดีนั้นมาจากการที่ดีได้มีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมกับทางองค์กรเอกชนด้านเอดส์ นอกเหนือจากการที่ดีได้รับการสนับสนุนทางการเงินและทางสังคมจากครอบครัวในการที่จะช่วยให้ดีสามารถปรับตัวให้เข้ากับคนรอบข้างได้ดีและสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้ในอนาคต แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือดีรับรู้ว่าคุณลักษณะตัวเองมากเวลาที่แม่ว่ากล่าวตักเตือนดีไม่เคยเถียงแม่เลยเพราะ

กลัวแม่โกรธก็จะยอมรับฟังในสิ่งที่แม่พูด ซึ่งจากการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ดังกล่าวทำให้ดีมีทักษะในการดำเนินชีวิตต่อไป

ทักษะทางด้านความคิด : ทักษะการคิดสร้างสรรค์และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ดีบอกว่าตอนนี้ตนเองยังไม่มีแฟน บางทีมีเพื่อนผู้หญิงมาคุยด้วยก็จะรู้สึกไม่ค่อยชอบ แต่ดีก็อยากมีครอบครัว แต่ก็กังวลว่าความเจ็บป่วยจะมีผลต่อการมีครอบครัวเพราะลูกและแฟนก็จะติดเชื่อไปด้วย

ทักษะทางด้านสังคม: ทักษะการแก้ไขปัญหาดีเล่าว่าตนเองเคยไปจีรรถจักรยานยนต์เที่ยวตอนกลางคืนกับเพื่อนกลับมาถึงบ้านประมาณ 1:30 น. แม่โทรศัพท์ตามแล้วแต่เบตเตอร์รีโทรศัพท์มือถือหมดเสียงก่อนทำให้แม่เป็นห่วงและโกรธดี แต่ดีก็ไม่เถียงแม่เพราะกลัวแม่โกรธและเสียใจจึงฟังแม่และเลี้ยงไปนอน รอให้แม่หายโกรธแล้วค่อยกลับมาคุยกับแม่ ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพเวลาที่ดีไปเที่ยวแล้วเพื่อนจะขุ่นเคืองชวนดื่มสุรา หรือสูบบุหรี่ดีก็จะปฏิเสธไปว่าไม่ทำและจะเลี้ยง ไปดื่มน้ำอัดลมหรือน้ำเปล่าแทน ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ดีบอกว่าการสร้างสัมพันธภาพกับคนอื่น ๆ ถ้ายุ่งๆก็จะหยิ่งตอบไม่ทัก แต่ถ้าไปเข้าค่ายคนเดียวก็จะไปทักคนที่เขาอยู่คนเดียวก่อน ไม่ไปทักคนที่อยู่รวมกลุ่มกัน

ทักษะทางด้านจิตใจ : ทักษะการตระหนักรู้ในตน ดีเป็นเด็กคิดเชื่อที่มีความแตกต่างจากเด็กวัยรุ่นทั่วไป คือ การที่ต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี และการกินยาต้านไวรัสทุกวัน และการที่ต้องดูแลสุขภาพของตนเองมากกว่าปกติ แต่ดีก็ยังคงมีความเป็นวัยรุ่นเหมือนกับเด็กวัยรุ่นคนอื่นๆ คือ ติดเพื่อน ชอบเล่นเกม ชอบล่อง เช่น การลองสูบบุหรี่ แต่ดีมีโอกาสดำเนินชีวิตได้รับการสนับสนุนทางการเงินและทางสังคมจากครอบครัวและองค์กรเอกชนด้านเอดส์ในการที่จะช่วยให้ดีสามารถปรับตัวให้เข้ากับคนรอบข้างได้ดีและสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้ในอนาคต แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือดีรับรู้ว่ามีแม่รักตนเองมากเวลาที่แม่ว่ากล่าวตักเตือนดีไม่เคยเถียงแม่เลยเพราะกลัวแม่โกรธก็จะยอมรับฟังในสิ่งที่แม่พูด ด้านทักษะการเข้าใจผู้อื่น ดีบอกว่าสาเหตุที่เด็กคนอื่นไม่กินยาเนื่องจากติดเพื่อน ไปอยู่บ้านเพื่อน ไม่ค่อยกลับบ้านทำให้ไม่กล้ากินยาต่อหน้าเพื่อนเพราะกลัวเพื่อนรู้ว่าตนเองติดเชื่อ ดีก็จะเป็นตัวแทนไปให้คำแนะนำเรื่องกลวิธีในการกินยา

5. เด็กหญิงบีตัวแทนของชีวิตที่มีความสมบูรณ์ทางด้านครอบครัว

การเติบโตในบริบทของครอบครัวที่สมบูรณ์ที่มีทั้งพ่อและแม่คอยให้ความรัก กำลังใจ ความอบอุ่นและคอยดูแลเอาใจใส่ ทำให้บีเรียนรู้ว่าตนเองนั้นเป็นที่รักของพ่อและแม่ และบียังมีครอบครัวคอยห่วงใย ให้การสนับสนุน ปรารถนาระงับและให้ความช่วยเหลือในทุกด้านในการดำเนินชีวิตประจำวันอีกด้วย

บี เล่าถึงชีวิตของตนเองว่าบิอาศัยอยู่กับบิดามารดาในหมู่บ้านชนบทแห่งหนึ่งห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ประมาณ 15 กิโลเมตร มารดาทำอาชีพแกะสลักไม้โดยจะมีคนเอางานมาส่งให้ถึงที่บ้าน ส่วนบิดามีอาชีพรับจ้าง ตอนเช้าหลังจากตื่นนอนทำกิจวัตรประจำวันเสร็จ บีจะขับรถจักรยานยนต์เพื่อเข้ามาเรียนหนังสือในเมือง พอถึงโรงเรียนบีก็จะโทรศัพท์บอกแม่ทุกครั้งว่ามาถึงโรงเรียนแล้ว หลังจากเรียนหนังสือเสร็จตอนเย็นก็จะไปเรียนพิเศษจนถึง 20:00 น. จากนั้นก็กลับบ้าน มาทำการบ้านพร้อมกับดูทีวีไปด้วย หลังจากนั้นก็จะกินยาต้านไวรัสตอน 21:00 น. แล้วก็เข้านอน วันเสาร์ - วันอาทิตย์ หลังจากตื่นนอนตอนเช้ามาทำกิจวัตรประจำวันเสร็จ ช่วงเช้ามีกิจกรรมที่ต้องทำคือ การเรียนเทควันโดแต่ถ้าวันใดวันหนึ่งไม่ว่างก็จะรวบรวมมาเรียนทั้งวัน พอกลับมาบ้านก็จะนอนหลับหรือดูทีวี ตอนเย็นก็รับประทานอาหารเช้ากับพ่อแม่แล้วก็เข้านอน บางเสาร์-อาทิตย์ก็จะพากันออกไปรับประทานอาหารเช้าที่บ้านคุณปู่ บีไม่มีงานบ้านให้รับผิดชอบเนื่องจากแม่ทำให้หมดส่วนมากแม่จะไม่อนุญาตให้บีทำอะไรเพราะกลัวเหนื่อย บีไม่มีกิจกรรมที่ไม่ชอบทำส่วนมากบีจะเป็นคนขอแม่ทำอะไรเองหมดซึ่งบางกิจกรรมแม่จะไม่ยอมให้ทำก็อ่อนแ่ๆก็ให้ทำ

5.1 รับรู้การใช้ชีวิตวัยรุ่นที่ต้องอยู่ร่วมกับยาต้านไวรัส

ชีวิตที่โตมากับการกินยาต้านไวรัสและการดูแลสุขภาพ บีบอกว่าความเจ็บป่วยไม่ได้ทำให้บีคิดว่าตนเองแตกต่างจากคนอื่นเพราะตัวบีเองก็สามารถที่จะทำกิจกรรมเหมือนคนอื่นๆ ได้หมดทุกอย่าง บีได้เริ่มรับการรักษาด้วยยาต้านไวรัสตั้งแต่เดือน เมษายน พ.ศ. 2548 จนถึงปัจจุบัน มีการตอบสนองต่อการรักษาดีมาก บีบอกว่าเคยมีความรู้สึกที่ไม่อยากกินยา คือ ช่วงเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และบีต้องไปเรียนพิเศษในตอนเย็น ช่วงนั้นบีรู้สึกว่แม่จะเป็นกังวลมากจะคอยโทรศัพท์ตามตลอดเพื่อสอบถามเรื่องการกินยา ซึ่งบางทีบีกำลังเรียนพิเศษสนุกๆอยู่ แต่ปัจจุบันนี้ดีขึ้นมากแล้วเนื่องจากบีได้ปรับมากินยาเพียงแ้ววันละครั้งในตอนเย็นเวลาประมาณ 21:00 น. ก็รู้สึกสะดวกมากขึ้นแม่ก็ไม่เป็นกังวลแล้ว บีมีวิธีที่ช่วยเตือนในการกินยาคือจะใช้โทรศัพท์ปลุกเมื่อถึงเวลาที่ต้องกินยาและแม่ก็จะคอยช่วยเตือนเรื่องการกินยา ตอนที่บีต้องกินยาแบบเช้า-เย็นในตอนแรกก็มีอุปสรรคบ้างเพราะบีเป็นคนขี้ลืม บางครั้งเสาร์-อาทิตย์ก็อยากนอนตื่นสายบ้างทำให้บีอยากหยุดกินยา แต่แม่ก็จะคอยบอกว่าถ้าไม่กินยาร่างกายก็จะแย่เหมือนเมื่อก่อน คือ มีอาการอ่อนเพลียไม่มีแรงอยากนอนอย่างเดียวและตัวบีเองก็เคยหยุดเรียนไป 1 ปี เวลาที่ต้องไปเข้าค่ายบีก็จะเตรียมยาคิดตัวไปด้วยโดยจะมีซองยาเล็กๆติดตัวไปทุกที่ บีบอกว่าส่วนตัวบีเป็นคนกินยาได้ง่ายดื่มน้ำนิดเดียวก็กลืนยาได้แล้ว เวลาที่มีเพื่อนมาชวนไปรับประทานอาหารเช้าที่บ้าน บีจะขออนุญาตพ่อกับแม่ก่อน โดยบีจะเตรียมยาคิดตัวไปด้วยในตอนเช้าพอจะไปส่งที่โรงเรียนพอตอนกลับพ่อกีจะไปรอรับกลับบ้าน แต่บีจะไม่ไปรับประทานอาหารเช้าที่บ้านกับเพื่อนถ้าบีไม่ได้เตรียมตัวไว้ล่วงหน้า

เพราะบ๊ิกล้วยกลับมากินยาไม่ทัน ด้านการดูแลสุขภาพทั่วไป บ๊ิบอกว่าไม่ค่อยมีคนมาแนะนำในเรื่องของการดูแลสุขภาพ เวลามีปัญหาเรื่องสุขภาพหรือช่วงที่มีประจำเดือนก็จะปรึกษาแม่ และเรื่องอนามัยวัยเจริญพันธุ์ก็จะมีคุณครูมาสอนในช่วงโมงสุขศึกษา บ๊ิไม่ยอมมีแฟนคิดว่าอยู่คนเดียวดีกว่า ไม่ชอบไปกับใครรู้สึกว่าเป็นอิสระดี ส่วนแม่กับป้าก็จะช่วยดูแลทางด้านจิตใจ เพื่อนๆหรือคนรอบข้างไม่เคยถามเรื่องการเจ็บป่วยและไม่รู้ ไม่กลัวคนอื่นรู้ วิธีการรับมือเมื่อเขารู้ก็คือเลิกคบกับเขาไปเลย

ชีวิตในโรงเรียน การเรียน เป้าหมายในอนาคตและกลุ่มเพื่อน บ๊ิเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียนมัธยมในจังหวัดเชียงใหม่ บ๊ิเป็นเด็กที่มีผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ตอนนี้อยู่เรียนสายศิลป์ ชอบเรียนวิชาภาษาอังกฤษแต่ไม่เก่ง อนาคตยังลังเลอยู่ว่าจะเรียนอะไรดี อยากเรียนสถาปัตย์แต่ไม่เก่งวิชาคณิตศาสตร์ อาจจะเปลี่ยนไปเรียนทางด้านบริหารธุรกิจแทน บ๊ิวางแผนไว้ว่าพอเรียนจบจะมาเปิดร้านขายอาหาร เพราะชอบทำอาหาร และป้าก็ทำอาหารเก่งจะขอสูตรจากป้าซึ่งตอนนี้บ๊ิก็ช่วยป้าทำกับข้าวบ้าง ในโรงเรียนบ๊ิมีเพื่อนสนิท 2 คน เป็นผู้หญิง 1 คนและผู้ชายไม่จริงอีก 1 คน ซึ่งเพื่อนผู้หญิงจะมีลักษณะเป็นคนเฮฮา ดั้งต่อง หน้าตาดี แต่ยังไม่มียแฟน เวลามีปัญหา ก็จะปรึกษาเพื่อนผู้หญิงมากกว่าเพราะเพื่อนผู้ชายดูเคร่งเครียดเกินไป แต่เพื่อนผู้หญิงจะเป็นคนดั่งต่องซึ่งสามารถทำให้เรื่องที่เครียดๆกลายเป็นเรื่องดีได้ ถึงแม้ว่าคำแนะนำที่ให้มักไร้สาระ แต่ก็สามารถทำให้เราคลายเครียดได้ ส่วนมากเวลาที่อยู่กับเพื่อนๆ มักชวนกันไปเที่ยวตามห้างสรรพสินค้า แต่ยังไม่เคยมีเพื่อนมาชวนไปทำพฤติกรรมเสี่ยง ถ้ามีก็จะบอกปฏิเสธไปเลย ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์กับคนรอบๆข้างทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน บ๊ิบอกว่าโดยส่วนตัวแล้วจะเป็นคนที่ไม่เริ่มทักใครก่อน จะรอคู่สถานการณ์ก่อนแต่ส่วนมากคนอื่นก็จะมาทักเราก่อนเสมอ ส่วนที่บ้านเนื่องจากน้องบ๊ิเป็นคนชอบอยู่กับบ้านไม่ออกไปไหนบางคนก็อาจไม่รู้จัก และเพื่อนในหมู่บ้านที่อายุรุ่นเดียวกันจะมีพฤติกรรมไม่ดี ทำให้บ๊ิไม่มีเพื่อนในหมู่บ้านเลย

ในด้านการเข้าร่วมทำกิจกรรมกับชุมชนบ๊ิเคยเข้าร่วมกลุ่มอบรมเรื่องการป้องกันยาเสพติดและเคยเข้าค่ายกับคุณหมอ 2 ครั้ง ก็คิดว่าดีมีประโยชน์

จากเรื่องเล่าดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงการรับรู้ตนเองของบ๊ิในด้านต่างๆดังนี้ การรับรู้ตนเองทางด้านร่างกายซึ่งบ๊ิได้อธิบายถึงลักษณะของตนเองว่าเป็นคนที่มีรูปร่างอวบ ผิวขาว คนมองว่าหน้าตาน่ารัก ตาโต คิ้วหนา ขนตาขาว บางคนก็บอกว่าเหมือนคนบ้ายิ้ม ได้ตลอดเวลา มีข้อดีคือเป็นคนมีน้ำใจ ชอบช่วยเหลือคนอื่นและข้อด้อยคือเป็นคนที่ไม่ค่อยขยัน และมีผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง การรับรู้ทางด้านจิตใจที่เข้มแข็งของบ๊ิ ได้แก่ การที่บ๊ิรู้ว่าตนเองเป็นคนที่มีความเครียดเกิดขึ้นได้ง่าย บางทีก็เป็นคนคิดมาก บ๊ิก็แก้ไขด้วยการฟังเพลง ดูทีวี และการที่บ๊ิรับรู้ว่าคุณเองคิดเชื่อก็ไม่ได้ทำให้บ๊ิรู้สึกว่าคุณเองนั้นมีความแตกต่างจากเพื่อนคนอื่นๆ บ๊ิบอกว่าตนเอง

สามารถที่จะทำอะไรได้เหมือนเพื่อนคนอื่นทำกัน ซึ่งการรับรู้เหล่านี้ถูกหล่อหลอมมาจากสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวบี ประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จ เช่น การขอแม่เล่นเทควันโดตั้งแต่เด็กจนกระทั่งแม่ขอมอนูญาตเมื่อบีโตขึ้น และจากการเลี้ยงดูของครอบครัวที่ประกอบไปด้วยพ่อแม่และป้าที่คอยเอาใจใส่ ให้ความรักความอบอุ่น คอยช่วยเหลือดูแล หักการสนับสนุน ปรึกษาประคอง และให้ความช่วยเหลือบีทุกด้านในการดำเนินชีวิตประจำวันซึ่งเห็นได้จากการที่แม่พยายามดูแลบีในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการดูแลเสื้อผ้า การกินอยู่และการดูแลเรื่องการกินยารวมถึงดูแลสุขภาพของบีและยังมีกำลังใจที่บีได้รับจากคุณแม่ป้า ซึ่งการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์หรือเงื่อนไขเหล่านี้ได้ทำให้บีเป็นเด็กที่มีความเข้มแข็งทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจก่อให้เกิดเป็นทักษะในการดำเนินชีวิตในด้านต่างๆดังนี้

ทักษะทางด้านความคิด : ทักษะการคิดสร้างสรรค์และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งบีบอกว่าเคยมีความรู้สึกที่ไม่อยากกินยา คือ ช่วงเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และบีต้องไปเรียนพิเศษในตอนเย็น ช่วงนั้นมีรู้สึกว่าจะแม่จะเป็นกังวลมากจะคอยโทรศัพท์ตามตลอดเพื่อสอบถามเรื่องการกินยา ซึ่งบางทีบีกำลังเรียนพิเศษสนุกๆอยู่ แต่ปัจจุบันนี้ดีขึ้นมากแล้วเนื่องจากบีได้ปรับมากินยาเพียงแค่วันละครั้งในตอนเย็นเวลาประมาณ 21:00 น. ก็รู้สึกสะดวกมากขึ้นแม้มันไม่เป็นกังวลแล้วตอนที่บีต้องกินยาแบบเช้า-เย็นในตอนแรกก็มีอุปสรรคบ้างเพราะบีเป็นคนขี้ลืม บางครั้งเสาร์-อาทิตย์ก็อยากนอนตื่นสายบ้างทำให้บีอยากหยุดกินยา แต่แม่ก็จะคอยบอกว่าถ้าไม่กินยาร่างกายก็จะแย่เหมือนเมื่อก่อน และตัวบีเองก็เคยหยุดเรียนไป 1 ปี เวลาที่ต้องไปเข้าค่ายบีก็จะเตรียมยาติดตัวไปด้วยโดยจะมีซองยาเล็กๆติดตัวไปทุกที และบีมีวิธีที่ช่วยเตือนในการกินยาคือจะใช้โทรศัพท์ปลุกเมื่อถึงเวลาที่ต้องกินยาและแม่ก็จะคอยช่วยเตือนด้วย

ทักษะทางด้านสังคม: การแก้ไขปัญหาและการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ บีบอกว่ามีกลุ่มเพื่อนที่สนิท 2 คนที่บีสามารถปรึกษาปัญหาต่างๆได้ ส่วนมากเวลาที่อยู่กับเพื่อนๆ มักชวนกันไปเที่ยวตามห้างสรรพสินค้า แต่ยังไม่เคยมีเพื่อนมาชวนไปทำพฤติกรรมเสี่ยง ถ้ามีก็จะบอกปฏิเสธไปเลย ด้านทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลและการมีมนุษยสัมพันธ์กับคนรอบๆข้าง ทั้งที่บ้านละที่โรงเรียน บีบอกว่าโดยส่วนตัวแล้วจะเป็นคนที่จะไม่เริ่มทักใครก่อน จะรอดูสถานการณ์ก่อนแต่ส่วนมากคนอื่นก็จะมาทักเราก่อนเสมอ ส่วนที่บ้านเนื่องจากบีเป็นคนชอบอยู่กับบ้านไม่ออกไปไหนบางคนก็อาจไม่รู้จัก และเพื่อนในหมู่บ้านที่อายุรุ่นเดียวกันจะมีพฤติกรรมไม่ดี ทำให้บีไม่มีเพื่อนในหมู่บ้านเลยแต่บีก็เคยเข้าร่วมกลุ่มอบรมเรื่องการป้องกันยาเสพติด ทักษะการจัดการกับอารมณ์และความเครียด บีรู้ว่าตนเองเป็นคนที่มีความเครียดเกิดขึ้นได้ง่าย บางทีก็เป็นคนคิดมาก บีก็แก้ไขด้วยการฟังเพลง ดูทีวี

ทักษะทางด้านจิตใจ: ทักษะตระหนักรู้ในตน บ๊อบบอกว่าตนเองมีข้อดีคือเป็นคนมีน้ำใจ ชอบช่วยเหลือคนอื่นและซื่อสัตย์ คือ เป็นคนที่เครียดง่าย อีกทั้งบ๊อบก็กลัวว่าจะไม่ไปรับประทานอาหารเช้าขึ้นนอกบ้านกับเพื่อนถ้าบ๊อบไม่ได้เตรียมตัวไว้ล่วงหน้าเพราะบ๊อบกลัวกลับมากินยาไม่ทัน หรือการที่บ๊อบรู้ว่าตนเองคิดเชื่อก็ไม่ได้ทำให้บ๊อบรู้สึกว่าคุณนั้นมีความแตกต่างจากเพื่อนคนอื่น ๆ บ๊อบบอกว่าตนเองสามารถที่จะทำอะไรได้เหมือนเพื่อนคนอื่นทำกัน ด้านทักษะการเข้าใจผู้อื่น บ๊อบว่ามีเพื่อนสนิท 2 คน เป็นผู้หญิง 1 คนและผู้ชายไม่จริงอีก 1 คน ซึ่งเพื่อนผู้หญิงจะมีลักษณะเป็นคนเฮฮา ดึงต่อง หน้าตาดี แต่ยังไม่มีความสัมพันธ์ เวลามีปัญหาที่จะปรึกษาเพื่อนผู้หญิงมากกว่าเพราะเพื่อนผู้ชายดูเคร่งเครียดเกินไป แต่เพื่อนผู้หญิงจะเป็นคนดึงต่องซึ่งสามารถทำให้เรื่องที่เครียดๆ กลายเป็นเรื่องดีได้ ถึงแม้ว่าคำแนะนำที่ให้มีก็ไร้สาระแต่ก็สามารถทำให้เราคลายเครียดได้

ตอนที่ 4 วิเคราะห์การรับรู้ตนเองและทักษะชีวิตของกรณีศึกษาทั้ง 5 คน

จากกรณีศึกษาเรื่องการรับรู้ตนเองและทักษะชีวิตของเด็กวัยรุ่นทั้ง 5 คน อายุระหว่าง 17 - 18 ปี ที่ติดเชื้อเอช ไอ วี จากกรรมมารดา และมารักษาด้วยไวรัสที่โรงพยาบาลนครพิงค์ข้างต้นได้แสดงให้เห็นถึงบริบททางด้านครอบครัว กลุ่มเพื่อน สังคมหรือสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบข้างเด็ก รวมไปถึงจิตใจและประสบการณ์ชีวิตและแรงสนับสนุนทางสังคมที่เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์ด้วยมาตั้งแต่วัยเด็กจนถึงปัจจุบันว่ามีส่วนช่วยในการสร้างการรับรู้ตนเองและทักษะในการดำเนินชีวิตของเด็กแต่ละคนอย่างไร ซึ่งผู้ศึกษาได้นำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 1 : การรับรู้ตนเองของเด็กวัยรุ่นที่ติดเชื้อเอชไอวีจากกรรมมารดา และมารักษาด้วยไวรัสที่โรงพยาบาลนครพิงค์

จากกรณีศึกษาทั้ง 5 คนพบว่าเด็กแต่ละคนมีการรับรู้ตนเองในทางบวกโดยวิเคราะห์จากการที่เด็กแต่ละคนมองเห็นตนเองตามทฤษฎีของคาร์ล โรเจอร์ (Carl Rogers, 1902-1987) ซึ่งได้แบ่งมโนทัศน์แห่งตนออกเป็น 3 ประการ คือ ตัวตนที่เป็นจริง (Real Self) ตัวตนที่บุคคลคิดว่าตนเองเป็น (Perceived self) และ ตัวตนในอุดมคติหรือตัวตนที่ต้องการจะเป็น (Ideal Self) รวมถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ตนเองของเด็กที่แตกต่างกันเนื่องมาจากการที่เด็กเติบโตมาในบริบทด้านครอบครัว กลุ่มเพื่อนและสังคมที่อยู่รอบตัวเด็กที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งผู้ศึกษาได้นำมาวิเคราะห์กับกรณีศึกษาแต่ละรายพบว่า

เอมีตัวตนที่เป็นจริง (Real Self) คือ เป็นเด็กกำพร้าที่ติดเชื้อเอชไอวี อาศัยอยู่ในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้าของมูลนิธิสังกัองค์กรพัฒนาเอกชน มีรูปร่างผอมสูง ผิวคล้ำ หน้าตาสวย เป็นเด็กที่ยิ้ม

ง่าย ร่าเริง เมื่อได้พูดคุยด้วยพบว่าเธอเป็นเด็กพูดจาจะฉานน่าฟัง ส่วนตัวคนที่เธอกคิดว่าตนเองเป็น (Perceived self) คือ เป็นเด็กที่ไม่สวย แต่เธอก็เหมือนเด็กวัยรุ่นผู้หญิงทั่วไปที่รักสวยรักงาม เป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดี เป็นคนขี้น้อยใจ เป็นคนใจร้อน เวลาเจอเรื่องอะไรที่เครียดๆก็จะชอบเก็บเอาไว้คนเดียว ไม่ชอบบอกใครชอบเก็บเรื่องราวเอาไว้กับตัว แต่ถ้ามีคนที่เปิดใจรับฟังเอถึงจะเล่าให้ฟัง ดังกรณีที่แม่จะคอยซักถามเอาเวลาที่เธอเงียบ ไม่ค่อยพูดแม่ก็จะพยายามให้เธอบอกหรือระบายถึงสิ่งที่เธอรู้สึกอัดอั้นใจออกมา ถ้าเพื่อนโกรธก็จะพยายามไปจ้อเพื่อนก่อน เธอเป็นเด็กที่ไม่ชอบให้ใครโกรธนานๆ และเธอมีตัวตนที่ต้องการจะเป็น (Ideal Self) คือ อยากเป็นเหมือนแม่หัวหน้ามูลนิธิที่เป็นคนเปิดใจที่จะรักคนอื่น มีหัวใจ มีความรักที่ยิ่งใหญ่ ไม่หวังว่าจะมีเงินมากซักรับบาทถึงจะพอเลี้ยงคนได้มากมายขนาดนี้แต่ขอเพียงให้เด็กๆมีความสุข ได้เติบโตและสามารถอยู่ในสังคมได้ก็พอแล้ว และเธอยังมีความฝันว่าโตขึ้นมาเธออยากเป็นพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินเนื่องจากเธอชอบเรียนทางด้านภาษาแต่ถ้าทำไม่ได้ก็อยากจะทำร้านขายกาแฟเป็นของตนเอง ซึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ตนเองของเธอนั้นมาจากการพูดคุยของผู้ดูแล การเลี้ยงดูที่ใช้ความรัก ความศรัทธาทางศาสนาในการเลี้ยงดูกลม่อมเกลาคิดใจเด็ก ทำให้เด็กรู้สึกมีความมั่นคงทางด้านจิตใจและมีความรักแผ่ไปถึงบุคคลอื่นๆที่อยู่รอบข้างตนเองและสามารถให้อภัยหรือเข้าใจคนรอบข้างมากขึ้นอีกด้วย และการที่เด็กได้มีการเปิดใจพูดคุยกัน ในครอบครัวทุกวันทำให้เธอสามารถที่จะระบายความรู้สึกอัดอั้นใจในแต่ละวันออกมาได้และครอบครัวยังคงคอยเป็นที่ปรึกษาให้เธอในการเลือกทำกิจกรรมต่างๆด้วย และเธอยังมีต้นแบบ (modeling) มาจากแม่ที่เป็นหัวหน้ามูลนิธิที่เป็นคนที่มีความเสียสละเพื่อเด็กๆมากและเป็นผู้ให้ที่แท้จริงทำให้เธอเป็นเด็กที่รู้จักการให้อภัย เข้าใจคนอื่นที่อยู่รอบข้างทำให้เธอเกิดการรับรู้ตนเองผ่านประสบการณ์และปฏิกิริยาของคนรอบข้าง และเธอยังได้นำแม่ที่เป็นหัวหน้ามูลนิธิมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตทำให้เธอเห็นว่าตนเองนั้นมีคุณค่า มีความหวังในการที่จะมีชีวิตต่อไป โดยการช่วยเหลือและสนับสนุนจากมูลนิธิ ทำให้เธอเกิดความรับผิดชอบในการดูแลสุขภาพของตนเองและมีวินัยในการกินยาที่ตรงเวลาและต่อเนื่อง แต่เธอบางครั้งก็ยังมีความกังวลกลัวว่าเพื่อนที่โรงเรียนจะทราบสถานะการคิดเชื่อของเธอ ดังนั้นเวลาเธอมีอะไรที่เป็นความลับเองจึงมักจะเล่าให้เพื่อนที่อยู่บ้านเดียวกันฟังมากกว่าเพราะเพื่อนเป็นเด็กคิดเชื่อเหมือนกันน่าจะเข้าใจกันมากกว่า ซึ่งจากการที่เธอเป็นเด็กที่มี 2 โลกคือ โลกในมูลนิธิที่เธอสามารถเปิดเผยตัวตนว่าเธอเป็นเด็กคิดเชื่อ กับโลกภายนอกมูลนิธิที่เธอไม่จำเป็นต้องเปิดเผยสถานะการคิดเชื่อของตนเองทำให้ความกังวลต่อสถานะการคิดเชื่อของเธอกับเพื่อนที่โรงเรียนมีน้อย

เธอมีตัวตนที่เป็นจริง (Real Self) คือ เป็นเด็กกำพร้าที่คิดเชื่อเอชไอวี อาศัยอยู่ในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้าของรัฐบาล รูปร่างสันทัด มีรอยคุ่มจางๆที่ผิวหนังบริเวณแขน ขา หน้าตาดู สวมเสื้อยืดกับกางเกงผ้ายัดขาววอก่อนข้างเก่า เป็นคนมีความมั่นใจในตนเอง โดยสังเกตได้จากเวลาคุยพอ

จะมองหน้าผู้สัมภาษณ์ตลอดเวลา และกระตือรือร้นในการตอบคำถาม ส่วนตัวคนที่เอฟคิดว่าตนเองเป็น (Perceived self) คือ เป็นเด็กที่หน้าตาดีถ้ามองในระยะไกลๆแต่ถ้ามองใกล้ๆจะเห็นสิ่วบนใบหน้า เป็นเด็กที่มีโลกส่วนตัวสูง ไม่ชอบยุ่งกับใคร เวลาใครทำอะไรก็ชอบเก็บเอาไว้กับตัวไม่ชอบเล่าให้ใครฟังเพราะเอฟบอกว่ารอให้มีคนที่เข้าใจเอฟก่อนถึงจะเล่าให้ฟัง เอฟบอกว่าตนเองมีจุดเด่น คือ เวลาเรียนหนังสือสามารถสอนเพื่อนได้ สอนเพื่อนเล่นเกมสก็ก็ได้ ส่วนจุดด้อย คือ เป็นคนใจร้อน ชอบค่าคนอื่นบอ่ๆ และมักแก้ปัญหาโดยใช้กำลัง และเอฟมีตัวตนที่ต้องการจะเป็น (Ideal Self) คือ เอฟอยากมีครอบครัวเป็นของตนเอง หรือ มีใครสักคนที่เข้าใจเอฟมาช่วยแบ่งปันเรื่องราวของตัวเองซึ่งผู้ศึกษาสังเกตได้จากการพูดคุยกับเอฟแล้วเอฟบอกว่า “เก็บไว้ก่อนยังไม่บอกใครรอให้มีคนมาเข้าใจก่อน” ซึ่งปัจจัยที่ทำให้เอฟเกิดการรับรู้ตนเองนั้นมาจากการที่เอฟต้องอยู่บ้านเพียงคนเดียวในตอนกลางวันเมื่อเพื่อนๆออกไปโรงเรียนทำให้เอฟรู้สึกถึงความสามารถในการพึ่งตนเอง การตัดสินใจได้ด้วยตนเองและสามารถอยู่ได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องมีเพื่อน เวลาที่เอฟเครียดก็ใช้วิธีร้องไห้คนเดียวหรือปล่อยให้หายไปเอง และการที่เอฟได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมจากองค์กรอิสระที่ทำงานด้านเอดส์ซึ่งทำให้เอฟมีโอกาสได้พบเพื่อนที่คิดเชื่อเหมือนกัน และการที่เอฟมีโอกาสเข้าร่วมทำกิจกรรมกับเพื่อนคนอื่นๆทำให้เอฟมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นและมีความกล้าแสดงออกทำให้เอฟเห็นถึงความมีคุณค่าในตนเองและเกิดการรับรู้ตนเองในทางบวก ทำให้เอฟมีความรับผิดชอบในการดูแลตนเอง และมีวินัยในการกินยาที่ดี ส่วนความวิตกกังวลเกี่ยวกับสถานะการติดเชื้อของตนเองนั้น เนื่องจากเอฟเรียนที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนและมีเรียนเพียงวันอาทิตย์วันเดียวทำให้เอฟไม่จำเป็นต้องบอกเพื่อนเกี่ยวกับสถานะการติดเชื้อของตนเองเพราะเอฟมีชีวิตส่วนใหญ่อยู่ในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้าและในโลกอินเทอร์เน็ตมากกว่า

ซีมีตัวตนที่เป็นจริง (Real Self) คือ เป็นเด็กกำพร้าที่คิดเชื่อเอช ไอ วี มารดาเสียชีวิต บิดายังมีชีวิตอยู่แต่มีครอบครัวใหม่ ปัจจุบันซีอาศัยอยู่กับลุงในหมู่บ้านชนบท ซีเป็นเด็กตัวเล็ก หน้าตาน่ารัก ซีเป็นเด็กที่อายน้อยๆซึ่งสังเกตได้จากเวลาที่ผู้ศึกษาถามคำถามซีจะตอบแบบถามคำตอบคำหรือยิ้มให้เพียงอย่างเดียว ส่วนตัวตนที่ซีคิดว่าตนเองเป็น (Perceived self) ซีบอกแต่ว่าตนเองผอมไป ตัวเล็ก อายากสูงมากกว่านี้ เป็นคนที่เพื่อนคบด้วยแล้วสบายใจ และซียังบอกว่าอีกว่าตนเองมีสุขภาพที่ไม่แข็งแรงเนื่องจากเป็นโรคหืดหอบซึ่งทำให้ซีคิดว่าตนเองนั้นแตกต่างจากคนอื่นเพราะไม่สามารถออกกำลังกายหรือทำกิจกรรมที่หนักๆได้เหมือนเพื่อนคนอื่นๆ และซีมีตัวตนที่ต้องการจะเป็น (Ideal Self) คือ โตขึ้นมาอยากเป็นเชฟ ซึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ตนเองของซีนั้นมาจากการที่ลุงมักจะคอยพูดเตือนซีเสมอเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของตนเอง และจากการที่ซีเคยเจ็บป่วยจนต้องหยุดพักการเรียนไปหนึ่งปีและการมีโรคหืดหอบเป็นโรคประจำตัวทำให้ซีรับรู้ว่าคุณภาพร่างกายที่ไม่แข็งแรงและต้องการการดูแลที่มากกว่าปกติ ทำให้ซีรู้สึกว่าตนเองนั้น

แตกต่างจากเพื่อนคนอื่นๆ ส่วนความกังวลเกี่ยวกับสถานะการติดเชื้อมันเนื่องจากซีมีโรคประจำตัว ทำให้ซีไม่จำเป็นต้องเปิดเผยสถานะการติดเชื้อของตนเองกับเพื่อน

ดีมีตัวตนที่เป็นจริง (Real Self) คือ เป็นเด็กกำพร้าที่ติดเชื้อเอช ไอ วี บิดาเสียชีวิต มารดายังมีชีวิตอยู่ ปัจจุบันอาศัยอยู่กับมารดา ตา ยาย และครอบครัวของน้ำในหมู่บ้านจัดสรร ดีเป็นเด็กรูปร่างสูง ผิวคล้ำ หน้าตาดี ร่าเริง ส่วนตัวตนที่คิดว่าตนเองเป็น (Perceived self) ดีบอกว่าถ้าตนเองผิวขาวมากกว่านี้คงจะรูปหล่อ ความสูงพอดีแล้ว ดีบอกว่าตนเองเป็นคนมีน้ำใจ แต่มีข้อเสีย คือชอบกลับบ้านดึก ชอบเล่นเกม ไปเที่ยวถนนคนเดิน ไปงานวันเกิดเพื่อนที่บ้านเพื่อนและดียังเป็นตัวแทนเยาวชนติดเชื่อในการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับทางด้านเอชไอวี/ เอ็ดส์ อีกด้วย และดีมีตัวตนที่ต้องการจะเป็น (Ideal Self) คือ โตขึ้นมาอยากมีครอบครัวเป็นของตนเองแต่ก็กลัวว่าลูกและภรรยาจะติดเชื่อไปด้วย ซึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ตนเองของดีนั้นมาจากการที่ได้มีโอกาสร่วมทำกิจกรรมกับพี่ๆที่ทำงานในองค์กรอิสระที่ทำงานด้านเอ็ดส์ ซึ่งทำให้ดีมีโอกาสได้พบเพื่อนที่ติดเชื่อเหมือนกัน ทำให้ดีรู้สึกที่ตนเองยังมีกลุ่มเพื่อนไม่ได้แตกต่างจากเด็กคนอื่นเสียทีเดียว และจากการที่ได้มีโอกาสเข้าร่วมทำกิจกรรมกับเพื่อนคนอื่นๆทำให้ดีเห็นถึงความมีคุณค่าในตนเอง รู้ถึงความสามารถของตนเองและกลายเป็นเด็กที่มีความกล้าแสดงออก ทำให้ดีเกิดการรับรู้ตนเองในทางบวก และจากการพูดคุยของครอบครัวที่มีแม่และญาติคอยดูแล ช่วยเหลือและคอยห่วงใย คอยตักเตือนดี รวมถึงความรักที่ดีมีต่อแม่ ทำให้ดีมีทักษะในการดูแลตนเองที่ดีและมีความรับผิดชอบในการกินยาอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

บีมีตัวตนที่เป็นจริง (Real Self) คือ เป็นเด็กติดเชื่อเอช ไอ วี ปัจจุบันอาศัยอยู่กับบิดา มารดาในหมู่บ้านชนบท บีได้อธิบายถึงลักษณะของตนเองว่าเป็นคนอวบ ผิวขาว คนมองว่าหน้าตาน่ารัก ตาโต คิ้วหนา ขนตาวาว บางคนก็บอกว่าเหมือนคนบ้ายิ้มได้ตลอดเวลา และบียังมีวิถีคลายเครียดโดยการ ดูทีวีและฟังเพลง ส่วนตัวตนที่บีคิดว่าตนเองเป็น (Perceived self) คือ เป็นเด็กที่ไม่แตกต่างจากเด็กคนอื่น เนื่องจากบีสามารถทำกิจกรรมได้เหมือนเพื่อนคนอื่นๆทำกัน เช่น การเล่นเกมวัน ได้ และบีมีตัวตนที่ต้องการจะเป็น (Ideal Self) คือ อยากเรียนสถาปัตย์แต่ไม่เก่งวิชาคณิตศาสตร์ จึงจะเปลี่ยนไปเรียนทางด้านบริหารธุรกิจแทน บีวางแผนไว้ว่าพอเรียนจบจะเปิดร้านขายอาหารเพราะชอบทำอาหาร ซึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ตนเองของบีนั้นเกิดจากการเลี้ยงดูของครอบครัวที่ใช้คำพูดชักจูงให้เด็กเห็นถึงผลดี ผลเสียของการเลือกทำกิจกรรมต่าง เช่น กรณีของบีที่แม่มักจะบอกบีเสมอว่าถ้าไม่กินยาร่างกายก็จะอ้วนเหมือนเมื่อก่อนและจากประสบการณ์ที่บีเคยเจอคือบีเคยหยุดเรียนไป 1 ปีเนื่องมาจากความเจ็บป่วยทำให้บีสนใจในการดูแลสุขภาพของตนเอง หรือการที่แม่อนุญาตให้บีเล่นเกมวัน ได้ได้เมื่อแม่เห็นว่าบีมีสุขภาพที่แข็งแรงขึ้นหลังจากที่แม่พยายามปลัดผ่อน

ปีมาตลอดตั้งแต่ตอนปีเป็นเด็ก และปียังเป็นเด็กที่มีจิตใจที่เข้มแข็งมากเนื่องจากปีได้รับความรัก ความห่วงใยและการดูแลเอาใจใส่ รวมถึงกำลังใจที่ดีจากครอบครัว

ซึ่งคาร์ล โรเจอร์ บอกว่าในความสัมพันธ์ของตัวตนทั้ง 3 ลักษณะดังกล่าว ถ้าบุคคลใดมีทั้ง สามข้อพอดีเท่าๆ กัน จะเป็นคนดีไม่มีปัญหา ไม่มี ความยุ่งยากและวุ่นวาย ถ้าตนตามอุดมคติและตน ตามที่รับรู้สอดคล้องกันดี จะส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงาน ถ้าตนตามที่รับรู้และตนตามความ เป็นจริงสอดคล้องกัน บุคคลจะได้รับการยกย่องนับถือว่า “เป็นคนดี” คาร์ล โรเจอร์ ย้ำว่า สัมพันธภาพที่ดีในวัยเด็กกับครอบครัว คือ การได้รับความรัก ความอบอุ่น และการเอาใจใส่จากพ่อแม่ที่เพียงพอ จะทำให้บุคคลเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถรู้จักและเห็นภาพตนเองได้ตรงกับ ความเป็นจริง ทำให้การรับรู้ตนเองของบุคคลนั้นมีตัวตนในอุดมคติกับตัวตนในความเป็นจริงที่ ตรงกัน ซึ่งจะทำให้บุคคลไม่มีปัญหาในการปรับตัว บุคคลลักษณะนี้จะสามารถปรับตัวได้ดี มี ศักยภาพภายในที่จะพัฒนาตนเองได้

สรุปได้ว่าถึงแม้เด็กแต่ละรายจะเกิดและเติบโตมาในบริบทของครอบครัวและสิ่งแวดล้อมที่ แตกต่างกัน แต่เด็กแต่ละคนก็ยังมี การรับรู้ตนเองในทางบวกเนื่องมาจากเด็กแต่ละคนได้รับการเลี้ยง ดูได้รับความรัก ความห่วงใย และแรงสนับสนุนทางสังคมที่ดีจากบุคคลที่อยู่รอบข้างทำให้เด็กเกิด ความตระหนักรู้ในตนเอง รู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ทำให้เด็กเรียนรู้ที่จะดูแลตนเองเกิดเป็นทักษะ ในการดำเนินชีวิตที่ดี ดังเห็นได้จากวัตถุประสงค์ของการศึกษาข้อ 2 ที่ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ถึงทักษะ ชีวิตของเด็ก 5 รายด้านล่างนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 : ทักษะชีวิตของเด็กวัยรุ่นที่ติดเชื่อเฮอไอวีจากครรภ์มารดา และมารับ ยาต้านไวรัสที่โรงพยาบาลนครพิงค์

จากการศึกษาพบว่าทักษะชีวิตของเด็กในกลุ่มนี้ค่อนข้างดีถึงแม้ว่าจะมีเด็กบางคนที่ขาด ทักษะในบางด้านไป ซึ่งทักษะชีวิตที่เด็กกลุ่มนี้มีคือ

ทักษะทางด้านความคิด เด็กทุกรายมีทักษะทางด้านความคิดที่ดีจากการที่ได้รับรู้ที่ตนเอง เป็นเด็กติดเชื่อและต้องได้รับการรักษาถึงแม้ว่าเด็กจะเกิดความรู้สึกเบื่อในการกินยา แต่เด็กก็ไม่คิด หุดยาเอง และมีเด็ก 2 คนที่เคยผ่านประสบการณ์ของการเจ็บป่วยที่รุนแรง ทำให้เด็กเกิดความคิด เชิงวิเคราะห์ถึงผลดีผลเสียของการหยุดกินยา และเด็กยังสามารถช่วยเหลือตนเองเมื่อต้องเผชิญกับ เหตุการณ์ที่ทำให้เด็กต้องกินยาเวลาที่อยู่รวมกลุ่มกับเพื่อนคนอื่นๆ เช่น ตอนเข้าค่ายกับทาง โรงเรียนหรือเมื่อต้องออกไปข้างนอกบ้านตอนเย็นเพื่อเรียนพิเศษ เป็นต้น โดยการพกยาติดตัวไป

ด้วยแล้วใช้โทรศัพท์ติดตามตัวเดือนเมื่อถึงเวลาการกินยา หรืออาศัยคุณาฬิกาตามร้านขายของ หรือ การรีบหยิบยามาใส่ปากแล้วเดินออกไปหาน้ำกินตามที่หลัง เป็นต้น

ทักษะทางด้านจิตใจ เด็กทุกรายมีทักษะทางด้านจิตใจที่ดี เด็กรู้ว่าตนเองมีข้อดี ข้อด้อย อะไรบ้างและพยายามที่จะปรับปรุงข้อด้อยเหล่านั้น อีกทั้งเด็กยังมีทักษะในการเข้าใจบุคคลอื่นที่อยู่รอบข้างทำให้เด็กสามารถปรับตัวยอมรับถึงการกระทำของผู้อื่น ได้ถึงแม้ว่าตนเองจะไม่ปฏิบัติก็ตาม เช่น การถูกเพื่อนชักชวนให้ลองสูบบุหรี่ หรือดื่มแอลกอฮอล์ เป็นต้น หรือการเข้าใจถึงความจำเป็นของครอบครัวที่ต้องละทิ้งตนเองแต่เด็กก็ไม่รู้สึกโกรธ ยอมให้อภัย ยอมรับกับสิ่งเหล่านี้ได้ เพราะเด็กได้รับการกล่อมเกลாதงด้านจิตใจผ่านคำสอนทางศาสนาที่ผู้ดูแลได้นำมาใช้ในการเลี้ยงดูเด็ก

ทักษะทางด้านสังคม เด็กมีทักษะทางด้านสังคมที่ดีดังเห็นได้จาก

1. ทักษะการติดต่อสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective communication Skill) เด็กสามารถสื่อสารกับคนรอบข้างได้ถึงความต้องการของตนเอง เช่น กรณีของเอที่สามารถเดือนและปฏิเสธเพื่อนในเรื่องของการดื่มสุรา หรือการที่เอบอกปฏิเสธเพื่อนเมื่อเพื่อนชวนดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หรือการขอร้องแม่ของบีเมื่ออยากเรียนเทควันโด หรือการเป็นตัวแทนไปให้คำแนะนำเรื่องกลวิธีในการกินยาของดี

2. ทักษะการตัดสินใจ (Decision making) เด็กทุกคนมีทักษะการตัดสินใจที่ดีเด็กทุกคนตัดสินใจที่จะกินยาต้านไวรัสอย่างต่อเนื่องโดยไม่หยุดกินยาเองเนื่องจากบีและซีเคยผ่านประสบการณ์ของการเจ็บป่วยที่รุนแรงมาก่อนจนต้องหยุดพักการเรียนไป 1 ปี ทำให้ทั้งสองคนตระหนักถึงความสำคัญของการกินยา และการดูแลสุขภาพของตนเอง ส่วนเอฟนั้นตัดสินใจเชื่อคำแนะนำของแพทย์ที่ว่าถ้าไม่กินยาที่จะเจ็บป่วยและเสียชีวิตเร็วขึ้นเมื่อเอฟมาปรึกษาแพทย์เรื่องการหยุดกินยา หรือเอที่ตัดสินใจกลับมาเริ่มกินยาอีกครั้งตามคำแนะนำของแพทย์เพราะมีปริมาณซีดี 4 ลดลงเร็วมากหลังจากการหยุดกินยาเมื่อเข้าร่วม โครงการวิจัย และเด็กยังมีการตัดสินใจในการวางแผนการเรียนในอนาคตหรือการประกอบอาชีพที่คิดว่าเหมาะสมกับสุขภาพตนเอง เช่น ดีที่ตัดสินใจจะเรียนทางด้านอิเล็กทรอนิกส์ตามคำแนะนำของน้ำแทนการเรียนทางด้านช่างเพราะเรียนง่ายและงานก็สบายกว่าซึ่งเหมาะกับสุขภาพของดี

3. ทักษะการแก้ไขปัญหา (Problem solving) เด็กสามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเองเองในบางครั้ง เช่น กรณีของดีที่แก้ปัญหาจากการถูกเพื่อนชวนดื่มสุราหรือสูบบุหรี่ โดยการเลี่ยงไปดื่มน้ำอัดลมแทน เนื่องจากการรับรู้ของดีที่ว่าบุหรี่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและไม่มีประโยชน์ต่อ

ร่างกายและดีก็ต้องการการดูแลทางด้านสุขภาพที่มากกว่าเด็กคนอื่น ๆ หรือการที่ไม่ถึงแม่เมื่อแม่ดูแลเพราะดีรักแม่มาก ดีกลัวแม่เสียใจและดีก็มีแม่เพียงคนเดียวเท่านั้น หรือกรณีของเอฟที่พยายาคิดตัวไปด้วยเมื่อต้องออกไปข้างนอกแล้วอาศัยคุณาพิกาตามร้านขายของเพราะกลัวลืมกินยาหรือการบอกเพื่อนว่าเป็นไข้เมื่อเพื่อนถามว่าทำไมถึงมีตุ่มตามร่างกายเพราะกลัวเพื่อนสงสัยเกี่ยวกับสถานะการติดเชื้อของตนเอง หรือกรณีของเอฟที่มีเรื่องทะเลาะกับเพื่อนก็พยายามแยกตัวออกจากเพื่อนคนอื่น ๆ เพื่อที่จะไม่มีใครมาถามถึงเรื่องดังกล่าวเพราะเอฟยังไม่พร้อมที่จะเล่าให้ใครฟังและเอไม่ยอมแสดงอารมณ์เสียต่อคนรอบข้าง เป็นต้น หรือการแก้ไขปัญหาโดยการขอความช่วยเหลือจากคนรอบข้าง เช่น กรณีของบีที่การกินยาต้านไวรัสมีอุปสรรคในตอนเย็นเมื่อบีต้องไปเรียนพิเศษบีก็มาปรึกษาแพทย์บีก็ได้รับการปรับเปลี่ยนสูตรยาเป็นการกินยาวันละครั้งทำให้บีรู้สึกสะดวกในการกินยามากขึ้น หรือเวลาที่ซี้กับกลุ่มเพื่อนซี้รถจักรยานยนต์ไปเที่ยวตามหมู่บ้าน จนชาวบ้านเกิดความรำคาญและต่อว่า ซี้ซี้ก็แก้ไขโดยการบอกกับเพื่อนให้หยุดซี้รถจักรยานยนต์เที่ยวไปช่วงหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นว่าซี้รับรู้ถึงความต้องการของสังคมรอบข้างและสามารถที่จะปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมที่อาศัยอยู่ได้

4. ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล (Interpersonal relationship) ดีและบีบอกว่าโดยส่วนตัวแล้วจะเป็นคนที่จะไม่เริ่มทักใครก่อน จะรอคู่สถานการณ์ก่อนแต่ส่วนมากคนอื่น ๆ ก็จะมาทักเราก่อนเสมอ หรือ ถ้าพบคนที่หยิ่งก็จะหยิ่งตอบไม่ทัก แต่ถ้าไปเข้าค่ายคนเดียวก็จะไปทักคนที่เขาอยู่คนเดียวก่อน ไม่ไปทักคนที่อยู่รวมกลุ่มกัน แต่เด็กทุกคนก็สามารถเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มเพื่อนที่โรงเรียนและที่บ้านได้ เด็กไม่ค่อยมีปัญหาในการเข้าร่วมทำกิจกรรมกับกลุ่มต่างๆ ถึงแม้ว่าจะมีเด็ก 1 คน ที่มีโลกส่วนตัวสูงไม่ยินยอมให้ใครล่วงล้ำเข้ามาในโลกของตนเองก็ตามแต่เด็กคนนี้ก็ยังคงปฏิบัติตามกฎของการอยู่รวมกันกับผู้อื่นโดยเด็กสามารถเข้าร่วมทำงานเป็นกลุ่มกับเพื่อนที่เรียนการศึกษานอกโรงเรียนได้ หรือ เข้าร่วมทำกิจกรรมกลุ่มกับกลุ่มตัวแทนเยาวชนติดเชื้อ หรือแม้แต่ที่บ้านเด็กก็เข้าร่วมงานแข่งขันกรีฑาซึ่งแสดงให้เห็นว่าเด็กต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและต้องการให้สังคมยอมรับเพื่อแสดงว่าเขาก็ไม่แตกต่างจากคนอื่น

5. ทักษะการจัดการกับความเครียด (Coping with stress) และ ทักษะการจัดการกับอารมณ์ (Coping with emotion) เด็กทุกรายมีวิธีในการระบายความเครียดและจัดการกับอารมณ์โดยการ อ่านหนังสือ ฟังเพลง ดูทีวี เล่นเกม หรือ ใช้การเปิดใจคุยกันในบ้านทุกวันตอน 2 ทุ่ม หรือการพยายามแยกตัวออกจากเพื่อนคนอื่น ๆ เมื่อรู้ว่าตนเองกำลังอารมณ์เสียและยังไม่มีความพร้อมในการเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นให้ผู้อื่นฟัง ถึงแม้จะมีเด็ก 1 คนที่มีความเครียดจนต้องไปพบจิตแพทย์แต่เด็กรายนี้ก็ยังมีวิธีในการระบายความเครียดโดยการเล่นอินเทอร์เน็ต การร้องไห้คนเดียวเพื่อระบายความเครียดหรือการปล่อยวางจิตใจให้ลืมเรื่องราวต่างๆ ไปได้เอง

สรุปว่าเด็กทุกรายมีทักษะในการดำเนินชีวิตที่ดีเนื่องมาจากการรับรู้ตนเองในทางบวกของเด็กซึ่งเป็นผลมาจากการเลี้ยงดูของครอบครัว การได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมและจากประสบการณ์ตั้งแต่วัยเด็กจนถึงปัจจุบันของเด็กผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว หรือจากความสำนึกของตัวคนเป็นผลสะท้อนจากการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นและจากการที่คนอื่นมองเราซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจ